

**T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE
YÖNELİK ALGI VE DAVRANIŞLARI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARINI NASIL
ETKİLİYOR? (ÇOK AŞAMALI KARMA YÖNTEM DESENİ
ÖRNEĞİ)**

Ersen TOPRAK

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR**

**SIVAS
2019**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK ALGI
VE DAVRANIŞLARI ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE
YÖNELİK TUTUMLARINI NASIL ETKİLİYOR? (ÇOK AŞAMALI KARMA
YÖNTEM DESENİ ÖRNEĞİ)**

Ersen TOPRAK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR

Sivas
Eylül-2019

KABUL VE ONAY

Ersen TOPRAK'ın hazırlamış olduğu“Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Algı ve Davranışları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarını Nasıl Etkiliyor?(Çok Aşamalı Karma Yöntem Deseni Örneği)” başlıklı bu çalışma, 28.08.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, “Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'ında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Bayram GÜNDÜZ

(Jüri Başkanı)

Doç.Dr.Selçuk Beşir DEMİR

(Danışman)

Doç.Dr.Recep ERCAN

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Doç. Dr. Fatih KARAKUŞ

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu'nda (Yönerge'de) belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

02/09/2019

Ersen TOPRAK

ÖNSÖZ

Kendini tanıyabilmenin en özgün ve en güzel anlatımı aynadır. Öğretmenler iyi birer ayna olmalıdır. Kendisine bakanlar ondan geleceği görmelidir. Öğretmenler gösterdikleri tutum ve davranışlarla gelecek nesillerin temeli inşa etiklerini unutmamalıdır. Tüm bu düşüncelerim bu tez çalışmasına ilham kaynağı olmuştur. Amaçları göz önünde bulundurulduğunda Sosyal Bilgiler dersi toplumsal hayatta bireyin aktif rol alabilmesi etkin bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını bilmesi gelecek nesillere aktarılması açısından oldukça önem arz eden bir derstir. Dersin bu amaçlara ulaşmasında öğretmenler en önemli araçlardır. Bu çalışmanın Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumlarına etki eden önemli faktör olarak görülen sınıf öğretmenlerine ve tüm öğretmenlere katkı sağlaması dileğiyle...

Yüksek Lisans tez çalışma sürecinde bana inanan, beni yüreklendiren ve güdüleyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında her türlü desteği esirgemeyen, yüksek lisans eğitimimde de bu desteği hissettiren, aynı zamanda moral ve motivasyon kaynağım hayat arkadaşım, Nida AKCAN TOPRAK'a, anneme ve babama en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum. Hayat neşemi ve öğrenme azmimi hep canlı tutan canım, biricik kızım, Duru TOPRAK'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ersen TOPRAK

ÖZET

TOPRAK, Ersen. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Algı ve Davranışları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarını Nasıl Etkiliyor? (Çok Aşamalı Karma Yöntem Deseni Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2019

Amaçları arasında en önemlileri olan hak, özgürlükler ve demokrasi niteliklerinin kavratılması ile aktif vatandaş yetiştirmeyi amaç edinen Sosyal Bilgiler dersi öğretimin ilk basamağı olan ilkokullarda sınıf öğretmenleri tarafından öğrencilerle tanıştırılmaktadır. Böyle bir derste sınıf öğretmenin derse yönelik algı, tutum ve davranışları gelecek nesillerin temeli olan öğrenciler açısından oldukça önem arz etmektedir.

Bu bağlamda çalışma ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı, tutum ve davranışlarının, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını nasıl etkilediğine ilişkin önemini belirtmek için yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı ve davranışları, öğrencilerin Sosyal Bilgiler derine yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından irdelemek ve öğrenci tutumları üzerinde nasıl etkide bulunduğunu incelemek amaçlanmıştır.

Araştırma hem nicel hem de nitel verilerin elde edilmesiyle analiz edilmiş çok aşamalı karma yöntem deseni ile araştırma probleminin farklı değişken ve boyutlarla ilişkisi değerlendirilmiştir. Araştırmada nicel verilerin elde edilmesi amacıyla “Öğrenci Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği”, “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği”, “Öğretmen Sosyal Bilgiler Öz-yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Nitel verilerin elde edilmesi amacıyla (follow-up question) sonda sorularla birlikte toplam 18 sorudan oluşan “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 267 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmakta iken çalışma grubunu ise 21 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Nicel verilerin analiz edilmesinde SPSS 21 paket programı kullanılmış olup, tanımlayıcı analizler, korelasyon analizleri ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde Nvivo 10.0 programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda yapılan analizler, sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ve yeterlikleri ortalamanın üzerinde bulunduğunu işaret etmektedir. Sınıf öğretmenlerinin algı, tutum ve davranışları ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları, öğrencilerin akademik başarıları ve sınıf

öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Tutum, Sınıf Öğretmeni, Yeterlik

ABSTRACT

TOPRAK, Ersen, How do primary school teachers' attitudes and perceptions towards social studies lesson affect students' attitudes towards social studies lesson? (Multi-staged mixed method design sample), Master's Thesis, Sivas, 2019.

Social studies lesson which aims to bring active citizens up by making them cognize three of its most important goals: rights, freedoms and democracy qualities are first introduced to students in primary schools by primary school teachers. In this kind of lesson, primary school teachers' attitudes, perceptions and behaviors towards the lesson have considerable importance in terms of students who are the basis of posterity.

In this regard, this study was carried out to indicate the importance of how primary school teachers' attitudes, behaviors and perceptions towards social studies lesson affect students' attitudes towards social studies lesson. It is aimed to examine primary school teachers' perceptions and behaviors towards the social studies lesson and students' attitudes towards social studies lesson in terms of various factors and study how this affects students' attitudes

This study was analyzed by acquiring both quantitative and qualitative data; and with multi-staged mixed method design, relationship between question of the study and various factors and aspects. In this study, with aim of acquiring quantitative data, "students' social studies attitude scale", "teachers' social studies attitude scale" and "teachers' social studies self-efficacy scale" were used. With the aim of acquiring qualitative data, "feedback form" consisting of 18 questions with follow-up questions were used. Sample of the study consist of 267 5th graders and study group consist of 21 primary school teachers. SPSS 21 package, descriptive analyses, correlation analyses and one-way analysis of variance (ANOVA) were used while analyzing quantitative data. In qualitative data analysis Nvivo 10.0 software was used.

An analysis in the conclusion part indicates that primary school teachers 'attitudes towards social studies lesson and their competence are above average. It is concluded that, there is a positively significant relationship between primary school teachers 'attitudes, perceptions, behaviors and students 'attitudes towards social studies lesson, students' achievements and the teachers' competence in social studies lesson.

Keywords: Social Studies, Attitude, Primary School Teacher, Competence

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	
ETİK SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR	xiii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	5
1.5. Araştırmanın Alt Problemleri.....	5
1.6. Sayıtlar	5
1.7. Sınırlılıklar	5
1.8. Tanımlar	6

2. BÖLÜM

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğretmen Yeterlikleri	7
2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersi	7
2.1.2. Öğretmen Yeterlikleri.....	8
2.2. Öğretmen Davranışları ve Öğrenci Etkileri	11
2.3. Tutumlar	13
2.3.1. Tutumların Oluşumu ve Aktarımı	14
2.3.2. Tutum-Başarı İlişkisi.....	16

3. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

4. BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli/Deseni/Yöntemi.....	27
4.2. Evren ve Örneklem	28
4.2.1. Nicel Boyut.....	28
4.2.2. Nitel Boyut	29
4.3. Veri Kaynakları.....	29
4.4. Veri Toplama Aracı.....	29
4.4.1. Nicel Boyut.....	29
4.4.1.1. Kişisel Bilgi Formu	29
4.4.1.1.1. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu.....	30
4.4.1.1.2. Öğretmen Kişisel Bilgi Formu.....	30
4.4.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	30
4.4.1.2.1. Öğrencilere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği.....	30
4.4.1.2.2. Öğretmenlere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği	31
4.4.1.3. Öğretmen Öz-Yeterlik Formu	31
4.4.2. Nitel Boyut	32
4.5. Veri Analizi.....	32
4.5.1. Nicel Boyut.....	33
4.5.2. Nitel Boyut	33

5. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Nicel Boyuta İlişkin Bulgular	35
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	35
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	36
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	36
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	37
5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	39
5.2. Nitel Boyuta İlişkin Bulgular	41
5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	44
5.2.3. Dördüncü Alt probleme İlişkin Bulgular.....	47
5.2.4. Beşinci Alt Problem İlişkin Bulgular	48

6. BÖLÜM	51
SONUÇ VE ÖNERİLER	51
6.1. Sonuçlar	51
6.1.1. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersini Verimli İşlediklerine İlişkin Yeterlik Düzeylerine Ait Sonuçlar.....	51
6.1.2. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları Üzerinde Etkili Olup Olmadığına İlişkin Sonuçlar	52
6.1.3. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Akademik Başarılarını Nasıl Etkilediğine Yönelik Sonuçlar.....	53
6.1.4. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Derse Yönelik Yeterliklerini Nasıl Etkilediğine Ait Sonuçlar	54
6.1.5. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	54
6.1.6. İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Dersteki Başarı Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Sonuçlar	55
6.2. Öneriler	55
KAYNAKÇA	57
EKLER	66
Ek 1: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (Öğrenci)	66
Ek 2: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (Öğretmen)	68
Ek 3: Görüşme Formu (Öğretmen)	70
Ek 4: Öz-Yeterlik Ölçeği (Öğretmen).....	71
Ek 5: Araştırma İzni	72
ÖZGEÇMİŞ	73

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı Analiz Sonuçları	35
Tablo 2. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları Üzerindeki Etkileri Açısından Pearson Çarpım Moment Korelasyon Sonuçları	36
Tablo 3. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Akademik Başarılarına Etkileri Açısından Pearson Çarpım Moment Korelasyon Sonuçları	37
Tablo 4. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Aynı Derse Yönelik Yeterliklerini Nasıl Etkilediğine İlişkin Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Tablosu	38
Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Tanımlayıcı Analiz Sonuçları	39
Tablo 6. İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Dersteki Başarı Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	40
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci Tutumlarının Başarı (Dönem Sonu Notu) Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları	41
Tablo 8. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları.....	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çok Aşamalı Karma Yönteme Ait Süreç Diyagramı	28
--	----

KISALTMALAR

AGFI	: Adjusted Goodness of Fit Index (Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi)
Akt	: Aktaran
ANOVA	: Analysis Of Variance (Varyans Analizi)
CFI	: Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
GFI	: Goodness of Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: The National Council For The Social Studies (Sosyal Araştırmalar Ulusal Konseyi)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü)
PISA	: Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
RFI	: Relative Fit Index (Görelî Uyum İndeksi)
SPSS	: Statistical Package Program For Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlıklar ve tanımlar bu başlık altında yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Toplum içerisinde var olan ve sürekli olarak farklı olaylarla karşı karşıya kalan insanlar, hayata uyum sağlayabilmek için bilgiyi beceriye dönüştürme gayreti içerisindeyler (Demirel, 2005: 41). İnsanların ve toplumların ihtiyaçlarının karşılanması için gösterdikleri bu gayret eğitim yoluyla sağlanmakta ve şekillenmektedir (Arslan ve Demirel, 2007: 199).

Dünyada meydana gelen ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte değişen ve farklılaşan ihtiyaçlardan hareketle eğitim amacı yeniden şekillenmiştir. Dünyada sürekli bir değişim yaşandığından eğitimden beklentiler zaman içinde değişmiş ve dönüşmüş, gelişmelere uyum sağlayabilen, yeniliklere açık bireyler yetiştirmek eğitim öğretim faaliyetlerinin temel amaçlarından biri haline gelmiştir (Mentiş-Taş, 2004: 29). Bu doğrultuda eğitimin genel anlayışı da değişmiştir. Var olan bu değişikliklerle artık önemli olan bilgiyi doğrudan almak değil bilgiye ulaşmak olmuştur. Değişen bu bakış açısıyla birlikte tüm dünyada eğitim programları üzerine farklı düzenlemeler yapılmıştır. Artık, bilginin zihinde birey tarafından yapılandırılacak şekilde öğretilmesi hedeflenmiştir (Akdağ ve Çoklar, 2009: 2).

Dünyada olduğu gibi ülkemiz de eğitim programlarını yeniden düzenleyerek ortaya çıkan değişim çarkının içerisine girmiş, vatandaşlarını artık yeni hazırlanan ders programları doğrultusunda yetiştirmeyi amaçlamıştır (Doğanay, 2008: 94). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler yeniden biçimlendirilen dersler arasında yerini almıştır (Sidekli, 2010: 3). Yapılandırmacı yaklaşımla düzenlenen programlarda öğrenciler kendine özgü kavramlarını ortaya çıkarmakta probleme ilişkin çözüm alternatiflerini yine kendileri üretmektedir. Böylelikle öğretim ortamı öğrencinin aktif olarak katılmasına destek olacak şekilde yapılandırılmaktadır. Bu yaklaşımda öğretim ortamı içerisinde öğretmenin rolünde de önemli değişiklikler olmuştur. Öğretmenin, artık sadece bilgi aktaran değil sınıfta etkili iletişim ve öğrenme ortamı kuran, uygulamalara rehberlik eden değerli bir konuma atandığı görülmektedir (Aykaç, 2007: 20).

Bu bağlamda öğretmenden beklenen özellikleri şöyle açıklayabiliriz:

Öğrencilerinin meraklı olması için onları heveslendirir.

Yaratıcı olmayı, eleştirel düşünebilmeyi ve analiz edebilmeyi merkeze alır.

Eğitim ve öğretim sürecinin merkezine yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi koyar.

Öğrencilerin gerçek hayatla birebir deneyimleri yaşamaları amacıyla problem çözmeyi gerektiren etkinlikler sunarak uygular.

Öğrencilerin problem üretebilmelerini ve farklı çözüm önerileri geliştirmeleri için cesaretlendirir (Aydın, 2012: 16; Akpınar ve Ergin, 2005: 57-58; Bodner, 1986: 873-875; Kurtdede-Fidan ve Duman, 2014: 144; Bada, 2018: 31; Bostan, 2018: 26).

Yukarıda verilen öğretmen rolleri baz alındığında, yapılandırmacı bir Sosyal Bilgiler programında ve dersinde bilişsel amaçlara ulaşmanın en temel şartlarından biri, duyuşsal hedefleri gerçekleştirme olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda, bireysel sorunlarının yanında toplumsal sorunlara da çözüm geliştirmek amacıyla öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik ilgisini artırabilmek ve cesaretlendirmek gerekmektedir. Öğrenci ilgisinin derse yönlendirilmesi ise duyularla sağlanmaktadır (Karasakaloğlu ve Saracaloğlu, 2009: 347). Sosyal Bilgiler programının yukarıda ifade edilen öğretmen rolleri doğrultusunda öğrenci ilgisinin derse yönlendirilmesi ve programın başarıya ulaşması açısından en önemli unsur olarak öğretmen görülmektedir. Bu açıdan öğretmenin rollünü etkili şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir (Aydın, 2012: 17-18).

Problem çözüme, karar verebilme, bilgiyi edinebilme, bilgiyi analitik olarak kullanabilme, inanç ve değerleri inceleyebilme, bilgi ve beceriyle donanmış bir birey olarak toplumda aktif rol alabilme becerilerini öğrencilere kazandırabilmek hem Sosyal Bilgilerin amaçları hem de etkili bir şekilde görevini yerine getiren öğretmenlerin amaçları arasında bulunmaktadır (Gömleksiz ve Cüro, 2011: 100-101).

Bu bağlamda ilköğretim okulları programı içerisine böylesine önemli amaçları gerçekleştirmek için yer bulan Sosyal Bilgiler dersinin, bunu başarabilmesi tamamen öğretmene bağlıdır. Bunda programın uygulayıcısı olan öğretmenin göstereceği performansa oldukça önemlidir (Yılmaz ve Şeker, 2011: 44). Çünkü içeriği ve öğretmenler tarafında kullanılan öğretim yöntemleri dolayısıyla öğrencilerin çok fazla hoşlanmadığı, sıkıcı gördüğü bu derse karşı olumlu bir tutum geliştirmek, uygulayıcı konumundaki öğretmenin sınıftaki davranışlarına ve öğrenciyi aktif olarak derse katmasına bağlıdır. Öğretmenin bunları başarabilmesi için etkili öğretmen özelliklerini taşıması ve kendisinin derse karşı olumlu bir tutum içerisinde olması gerekir (Çelebi,

2006: 40). Eğer öğretmen Sosyal Bilgiler dersini heyecan verici görüyorsa öğrenciler bu dersin konularını öğrenmeye karşı daha da istekli olacaktır. Öğrencilerden iyi vatandaşlık becerilerini sergilemelerini bekliorsa ve öğretmen çaba gösteriyorsa öğrenciler de özellikle öyle davranacaktır. Etkili bir öğretmen isteklidir ve bu durum sınıfa da yansır. Böyle bir durumda öğrenciler derse yönelik daha istekli ve heyecanlı olur. Başka bir deyişle, isteksiz bir öğretmen beklenen düzeyde Sosyal Bilgiler dersini yapamaz (Ulu-Kalın ve Topkaya, 2017: 16).

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersini okutan öğretmenlerin derse karşı olumlu tutum içerisinde olması kadar sınıf içerisindeki davranışları da öğrenci üzerinde büyük bir etki yapmaktadır. Bu etkinin Sosyal Bilgiler dersini öğreten öğretmenlerin yeterlikleri ve derse karşı tutumları, öğrencilerin derse olan tutumlarını ve akademik başarılarını, etkilemesi kaçınılmazdır.

“Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının ileriki yaşlarda bu derse olan tutumlarını etkilemekte midir?” sorusuna halen cevap aranmaktadır. Öğretmenin bir derse yönelik tutumu üzerinde etkili olan faktörler ile bu faktörlerin öğrencilere etkisinin analizi cevaplanması gereken başka bir sorudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu bağlamda araştırmanın amacı; ilköğretim ikinci kademedeki beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek, bununla birlikte olumlu ve olumsuz tutumlarının kaynağında 4. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı algı, tutum ve davranışlarının ne derece etkili olduğunu ortaya çıkarmak ve bu konuda yapılacak olan araştırmalara kaynaklık etmektir.

Bununla birlikte sınıf öğretmenlerin yeterlikleri Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ne derece etkilediğini ortaya koymak, bu öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının nasıl etkilediğini belirlemek ve bu derse yönelik tutum davranış ve yeterliklerinin akademik başarıya nasıl etki ettiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir ülkedeki eğitim sistemin en önemli unsuru sistemin uygulayıcıları olan öğretmenlerdir. Öğretmenler alanlarında ne kadar uzman olurlarsa eğitim sisteminin başarısı da o oranda yüksek olacaktır (Kazazoğlu, 2011: 8). İlköğretim, eğitim süreci içerisinde en önemli öğretim kademesi olma özelliği taşımaktadır. Bireyin yetişkin

yaşamında üstleneceği görevler açısından ilköğretimin önemli bir rolü vardır. Bu rolün öğrencilere verimli bir şekilde aktarılması ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine aittir (Erdoğan, 2007: 34-37). Öğreten konumunda yer alan öğretmenin sahip olduğu bilgi ve beceriler, öğrenen konumundaki öğrencilerin davranışlarını doğrudan etkiler (Dilekmen, 2008: 214). Öğrencilerin ileride bilgi ve beceriyle donanmış bir birey olarak toplumda aktif bir şekilde yer alabilmesi Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarıyla gerçekleşecektir.

Bu bağlamda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin ön gördüğü amaçlara ulaşabilmesi için derse yönelik duygularını ve tutumlarını olumlu geliştirmesi etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesini ve o dersteki başarılarının artmasını sağlamaktadır (Ergin, 2006: 25). Böylelikle Sosyal Bilgiler eğitimi işlevinin daha kalıcı bir biçimde gerçekleşmesini sağlayacaktır (Ulu-Kalın ve Topkaya, 2017: 16). Tutumlarının olumsuz olması ise, öğrenmeyi olumsuz etkilemekte ve öğrenci başarısını düşürmektedir (Ergin, 2006: 25).

Sosyal Bilgiler öğretiminde duyuşsal özellikler de bilişsel alan davranışları kadar önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin tutumları erken yaşlarda şekillenmeye başladığı için, ilköğretimin döneminde Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmede önemli bir yeri vardır. Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumların önceden fark edilmesi olumsuz tutumların önüne geçilmesini sağlayabilir. Çünkü olumsuz tutumlar değiştirilebilmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin birbiri üzerine inşa edilen bilgilerden oluşması, bu derse yönelik olumsuz tutumların ve başarısızlıkların daha üst sınıftaki öğrenci başarı ve tutumu da olumsuz olarak etkilemesine neden olabilmektedir.

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersini okutan öğretmenlerin derse yönelik tutum ve davranışları olumlu yönde olması durumunda günümüz toplumunun bazı önemli ihtiyaçlarından olan milli bilinç, hukukun üstünlüğü, empati, insan hakları, demokrasi, cumhuriyet, ulusal egemenlik, ulusal ekonomi, Türk kültürü ve tarihi, yaşadığı çevrenin coğrafi özellikleri ve tarihsel süreç gibi dersin amaçlarını özümseyen öğrenciler yetiştirilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

Bu araştırma, ilköğretim okullarında öğrencilerini hayata en iyi şekilde hazırlamayı kendine amaç edinen Sosyal Bilgiler dersini okutan sınıf öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersine karşı algı ve davranışlarının öğrencileri nasıl etkilediğini belirlemek ve bu etkilere sebep olan etmenlerin neler olduğunun ortaya çıkarılması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı, tutum ve davranışlarının öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde etkili midir? Beşinci sınıfa geçen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde etkili mi? ve sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında hangi faktörler etkilidir? gibi sorulara cevap aranmıştır.

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

- 1) İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini verimli işlediklerine ilişkin yeterlik düzeyleri nasıldır?
- 2) İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde etkili midir?
- 3) İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı akademik başarılarını nasıl etkiliyor?
- 4) İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yönelik tutumları derse yönelik yeterliklerini nasıl etkiliyor?
- 5) İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları nasıldır?
- 6) İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları dersteki başarı durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.6. Sayıtlar

Araştırmanın sayıtlarını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri görüşme formunda yer alan sorulara doğru ve içten cevaplar vermişlerdir.
2. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu (öğretmen ve öğrenci), Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği (öğretmen ve öğrenci) ve Öz-yeterlik Ölçeği verileri elde etmek için yeterlidir.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma veri toplanan ilkokul ve ortaokullar, ölçek, kişisel bilgi formu ve görüşme uygulanan öğrenciler ve öğretmenler, kurumsal ve kişisel değişkenler bakımından aşağıdaki gibi sınırlandırılmıştır

1. Araştırma Sivas İli ile sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamına alınan öğretmen ve öğrenciler Sivas'ta bulunan yedi devlet okulu ile sınırlıdır.
3. Yapılan araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Tutum: Bir kimsenin herhangi bir nesneye, olaya veya duruma karşı, kişinin yaşantılarına göre planlanmış ve davranış hazırlığı niteliğindeki zihinsel ve psikolojik bir durumdur. (Yurdakal ve Susar-Kırmızı, 2019: 717).

Duyuşsal Alan: İlgi, tutum ve özgüven gibi ifade edilen duygu ve eğilimlerden oluşan duyuşsal özelliklerdir. (Başol, 2018: 106-107).

Sosyal Bilgiler: “Vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerin birleştirilmiş çalışmasıdır” (NCSS, 1993; akt: Parker, 2018: 4).

Sosyal Bilgiler Dersi: “Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset bilimi ile Vatandaşlık Bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi.” (MEB, 2005: 38).

Öğretmen Yeterliği: Öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum, değer, davranış gibi yönlerden sahip olmaları öngörülen özellikler ya da nitelikler bütünüdür (Şişman, 2009: 68).

Akademik Başarı: Herhangi bir öğretim kademesinde öğrencinin birtakım bilgi ve beceri kazanmayı gerektiren konularda istenilen düzeyde yeterlik göstermesi ya da öğrencinin aldığı derslerin amaçlarına ulaşip ulaşmadığının kontrol edilmesine yönelik yapılan ölçme ve değerlendirmeler sonucunda öğrencinin aldığı o derse yönelik notların ortalaması olarak tanımlanır (Bahçetepe ve Meşeci-Giorgetti, 2015: 84).

2. BÖLÜM

İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğretmen Yeterlikleri

Bu başlık altında Sosyal Bilgiler dersine ve öğretmen yeterliklerine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal Bilgiler kavram olarak ilk olarak ABD’de 1916 yılında toplumun oluşumu ve toplumsal birlikteliğin bir parçası olması dolayısıyla insana ait bilgiler şeklinde tanımlanmıştır (Bilgili, 2010: 25). Başka ve güncel bir tanım ise çocukların tarihsel olarak akıl yürütebildiği, toplumsal sorunları çözme becerisine sahip olduğu, çeşitliliği kucaklayabildiği, hoşgörüsüzlük ve bağnazlıkla mücadele edebildiği, çevreyi koruyabilen ve derinlemesine bir anlayışla bütün insanların umutları, hayalleri ve mücadeleleri ile empati kurmayı öğrendiği bir derstir (Parker, 2018: 3). ABD’de Sosyal Bilgiler eğitimi alanında çalışmalar sürdüren bir kurum olan The National Council For The Social Studies, NCSS, (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)’e göre “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.” (Savage ve Amstrong, 1996: 9).

Sosyal Bilgiler dersi, esas kültür özelliklerini farklı alanlardan elde edilen bulgulardan yararlanan, bu bilgileri disiplinler arası yaklaşımla seçilip birleştirilmiş bilgileri birleştiren ve ilköğretim düzeyi öğrencilerinin algılamalarına uygun hale getirilmiş bir derstir (Tay ve Öcal, 2015: 13-14).

Bu bağlamda, yapılan tanımlardan hareketle Sosyal Bilgiler dersi; bireylerin sosyal hayat içerisinde yaşamlarını sürdürebilmeyi, geçmişi öğrenerek değişen dünyaya ayak uydurabilmeyi, insanla ve çevreyle olan ilişkilerini düzenleyebilmeyi, sorumlu ve etkin bir vatandaşlık görevi üstlenebilmeyi, demokratik tutum ve değerleri benimsemeyi öğreten bir derstir.

2.1.2. Öğretmen Yeterlikleri

Öğretmen nitelikleri ve eğitimin kalitesi karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Verilen eğitimin başarılı olabilmesinde öğretmen yeterlikleri en önemli unsur olarak belirtilmektedir. Öğretmenin sahip olduğu mesleki yeterliklerinin yanında kişisel özellikleri de öğrencinin öğrenmesinde oldukça önemli görülmektedir.

Bu kapsamda eğitim sisteminin işlerlik kazanması ve başarısı, sistemin ana merkezinde bulunan ve sistemi işleten öğretmen niteliklerine bağlıdır. Öğretmenlerin mesleklerinin gerektirdiği yeterlikleri yerine getirmeleri, iyi bir eğitim almalarının yanı sıra, üzerlerine düşen sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirebileceklerine olan inançları ile paralellik göstermektedir.

Öz-yeterlik inancı, kişisel gayret ile bir sonuca ulaşma ya da bir kişinin bir işi başarma konusunda ortaya çıkan algılanmış bir beklenti olarak tanımlanmaktadır (Somech ve Drach-Zahavy, 2000: 649-653). Başka bir deyişle, bireyin bir etkinliği organize edip, belirli bir performans göstermek amacıyla ve bunun sonucunda başarılı olma arzusuna yönelik duyduğu inanç olarak ifade edilebilir (Zimmerman, 1995: 203).

Öğretmenlik yeterlik inancı ise öğretmenin, öğrenci performansını etkileme konusunda sahip olduğu kapasiteye ilişkin yargısıdır (Warren ve Payne, 1997: 302-307). Bu yargı ise eğitimin başarılı olmasında son derece güçlü bir etkiye sahiptir (Deemer ve Minke, 1999: 5). Öğretmenin yeterlik inancı, düşük motivasyonlu ve sorunlu görülen öğrencilerin davranışlarını ve akademik başarılarını ne kadar etki edebileceğine ilişkin öğretmen inancı olarak da ifade edilmektedir (Friedman ve Kass, 2002: 679). Bandura (1997)'ya göre başarı için gerekli becerilere sahip olmaktansa, bu becerileri aktif ve kontrollü kullanmak daha önemlidir. Bireyin herhangi bir etkinliği yapabilecek yetenek ve beceriye sahip olmasına rağmen, bu etkinliği yapabileceği konusunda kendine güveni bulunmuyorsa, yapamama olasılığı olduğu belirtmektedir.

Yüksek öz-yeterlik inancı ile derslerini işleyen öğretmenlerin tüm öğrencilerinin öğrenebileceklerine inanma eğilimi gösterdikleri ve bunu sınıflarında garantiye alma yönünde geliştirdikleri ifade edilmektedir (Asthon ve Webb, 1986: 325). Öğretmenlerin öz-yeterlik inançları ile sınıf içi planlama ve öğretim süreçlerindeki uygulamaları arasında güçlü bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Milner ve Woolfolk, 2002). Öğretmenlerin öz-yeterlik inançları, öğrencilerin derse yönelik güdülenmesine etki

ettiğinden ve tutumlarının olumlu olarak gelişmesine bununla birlikte akademik başarılarının artmasına neden olmaktadır (Pajeres, 1996: 545-561).

Öğrenme-öğretme sürecine yön veren, öğretim yöntem ve tekniklerini uygulayan, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal gelişimlerine fayda sağlayan, dolayısıyla öğrencilerin başarılarına etki gösteren öğretmenlerin öz-yeterlikleri yüksek olduğu belirtilmektedir (Bandura, 1986: 395). Derse yönelik iyi bir planlama yapan ve daha iyi öğretmek için çaba gösteren öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının yüksek olduğu bilinmektedir (Pajeres, 1996: 545-561).

Öz-yeterliğe ait olan inançlar çeşitli öğelerin etkisiyle gelişir ve değişir. Yapılan araştırmalar sonucunda öz-yeterliği etkileyen en güçlü unsurun deneyim olduğu ve olumlu sonuçlanan deneyimlerin öz-yeterliğin güçlenmesini sağladığını göstermektedir (Kinzie ve Delcourt, 1991: 5).

Son olarak Bandura'nın üzerinde durduğu öz-yeterlikleri etkileyen faktörlerden fizyolojik ve duygusal durumları da bireylerin kendi kapasitelerini değerlendirirken kullandıkları verilerdir. Herhangi bir aktiviteye yönelik bireyin yaşadığı heyecan, stres gibi duygusal tepkiler, yapılan aktivitenin başarılı ya da başarısız olacağı yönünde ipuçları sağlar. Duyguların olumlu olması öz-yeterlik inancını güçlendirirken, fazla stres ve heyecan performansı olumsuz etkiler. Negatif psikolojik etkileri azaltmak öz-yeterlik inancı üzerindeki olumsuz etkileri ortadan kaldırmak açısından faydalıdır (Bandura, 1995: 4).

Bandura'nın (1977), sosyal öğrenme kuramı ve Rotter'in (1966) denetim odağı kuramı olmak üzere iki temel kuram çevresinde çalışmalar yapılmıştır. Öğretmen yeterliği ve öğretmen yeterliğin ölçümü konularında farklı bakış açıları olması ile birlikte öğretmen yeterlikleri eğitim üzerine yapılan araştırmalar da önemini korumaktadır (Woolfolk ve Hoy, 1990: 81).

Rotter'in kuramının merkezinde "Denetim Odağı" yer alırken, Bandura'nın kuramının merkezinde ise "öz-yeterlik" kavramı bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar (Henson, Kogan ve Vacha-Haase, 2001: 404-420), denetim odağının öz yeterliği etkileyebileceği yönelik çalışmalar yapmıştır. Diğer bir taraftan ise aksini savunan araştırmacılar da bulunmaktadır (Tschannen-Moran, Hoy ve Hoy, 1998: 202). Her iki kuramında öğrenme sürecinde ve öğretme/öğretmen yeterliğine bağlı başarıda önemli bir faktör olduğu bilinmektedir (Stein ve Wang, 1988: 175). Kısaca sonuç olarak denetim odağı, bireyin olaylara genel bakışı ile alakalı iken; yeterlik, daha kısıtlanmış bir durum, iş ve belli bir alanla ilişkilidir (Gordon ve Diğ., 1998: 56).

Yapılan araştırmalar sonucunda, öğretmenlerin öğretme yeterliği ile öğrenci başarısı (Gibson ve Dembo, 1984; Ashton ve Webb, 1986; Ross, 1992), öğrenci motivasyonu (Midgley, Feldlaufer ve Eccles, 1989) ve öğrencilerin kişisel yeterlik inançları (Anderson, Green ve Loewen, 1988) arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler belirtilmiştir. Araştırmacılar, öğretme ya da öğretmen yeterliğini öğretmen performansı, öğretme davranışları, sınıf yönetimi stratejileri ile ilişkilendirmiştir. Yeterlik duygusu, öğretmenlerin öğretmek için gösterdikleri çabayı etkilemektedir (Tschannen-Moran, Hoy ve Hoy, 2001: 783). Öğretmeye karşı öğretme yeterliği inancı güçlü olan öğretmenlerin, inancı zayıf olan öğretmenlere göre daha etkili çalışmalar gerçekleştirdikleri, öğrencileriyle daha olumlu ilişkiler gösterdikleri, öğrencilerin hatalarına karşı daha yapıcı oldukları, öğrencilerin başarabileceğine dair beklentilerinin daha yüksek olduğu, yeni fikirlere daha açık olduklarını, sınıf ortamında daha istekli olduklarını, öğrenci başarısında sorumluluk kabul ettikleri, yeni yöntem ve öğretim materyali kullanmaya daha istekli oldukları, yeni strateji ve öğretim planları geliştirdikleri, öğrenme güçlükleri karşısında daha üretken oldukları saptanmıştır (Henson, Kogan ve Vacha-Haase, 2001: 404; Gordon ve Diğ., 1998: 54).

Öğretme/öğretmen yeterliği; öğretmenin öğrettiği konu ya da alandaki yeterliği ve öğretmenin öğretmek konusundaki pedagoji alanındaki yeterliğiyle ilişkilidir. Alan bilgisi mükemmel öğretmen olmak için tek başına yeterli değil, aynı zamanda öğretmenin güçlü bir pedagoji bilgisi olmasını yani nasıl öğreteceğini bilmesi, kendine güvenmesini gerektirir. Sonuç olarak iki alandan birindeki yetersizlik duygusu öğretmen yeterliğine yansımaktadır (Koul, 1999).

Öğretmenlerin konulara hâkim olması, öğrencilerin derse aktif olarak katılmasında büyük bir etkidir. Konulara hâkim olan öğretmenler, öğrenme sürecinde öğrencilerin yüz tüze geldikleri sorunları bilen, öğrenciler tarafından sorulan soruları cevaplayabilen, tavırları ve davranışlarıyla öğretim hedeflerine öğrencileri yönlendirecek olması açısından önemli olduğunu ifade etmiştir (Woolfolk ve Hoy, 1990: 84).

Sosyal bilgiler eğitiminde öz-yeterlik inancı, öğretmenler tarafından uygulanan sınıf içi aktiviteler ve öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimi ile yakından ilgilidir. Öz-yeterlik inanç düzeyi yüksek olan öğretmenler, öğrenciyi merkeze alan yaklaşımları aktif uygulama, sosyal bilgiler öğretmeye daha fazla vakit ayırma ve araştırmaya yönelik öğretim gerçekleştirme eğilimi gösterirler ve bunları uygulamakta da fazlasıyla başarılıdırlar. Öz-yeterlik inanç düzeyi düşük olan öğretmenler ise bilgileri ders

kitabından öğrencilere okuma ve sözel olarak anlatma gibi öğretmeni merkeze alan yaklaşımları, kullanmayı tercih ederler, ifadeleriyle iddia etmiştir (Aylar ve Aksin, 2011: 301).

Bu bağlamda, yukarıda bahsedilenlerden hareketle öğretmen yeterlikleri öğretmenlerin davranışlarını etkileme ve şekillendirmede etkilidir. Bunun sonucu olarak da öğrenci üzerinde etkisi kaçınılmazdır.

2.2. Öğretmen Davranışları ve Öğrenci Etkileri

Geçmişten günümüze öğrenenin nasıl öğrendiği sorusu farklı yönlerden yanıtlanmaya çalışılmıştır. Öğrenmenin bireysel bir süreç olduğu düşüncesi kabul gördükçe öğrencinin sadece kayıt cihazı gibi görüldüğü öğretmen merkezli yaklaşımlar yerini, öğrenme ortamlarının öğrenci ilgi ve ihtiyacına göre hazırlandığı ve öğretmenin rehber olduğu öğrenen merkezli yaklaşımlara bırakmıştır (Kutluca-Canbulat ve Yüce, 2016: 137).

Öğretmeni merkeze alan yaklaşımlarda eğitim öğretim etkinliklerinin temel amacını öğrenci de istedik yönde davranış değişikliği sağlamaktır. Bununla birlikte davranış değişikliğini sağlayacak olan öğreten rolünde bulunan öğretmende eğitim öğretimin merkezinde yer alması açısından önem arz etmektedir. Etkinliklerinin odağında yer alan öğrenciler de istedik davranış değişikliklerinin hangi oranda gerçekleştiği ve öğrenci başarısına etkide bulunan temel öğelerinin ne olduğunun ortaya çıkarılması gerekmektedir (Gurbetoğlu ve Tomakin, 2011: 262).

Öğreneni merkeze alan yaklaşımlarda öğrenci ön bilgileri ve yaşantılarını kullanarak yeni bilgilerle önceki bilgileri arasında bağ kurarak bilgiyi zihninde yapılandırır. Bu bağ öğrencilerin öğrenme biçimleri, tutumları, ilgi ve ihtiyaçları gibi birçok özelliğin etkisi ile kurulabilmektedir. Yapılandırmacı yaklaşım bu açıdan öğrencilerin ilgi, deneyim, ihtiyaç ve becerilerine önem vermektedir (Çiftçi, Sünbül ve Köksal, 2013: 282). Bu yaklaşımla öğrenme ortamları öğrenci merkezli olsa dahi, öğretmenin rehberliği oldukça önemli görülmektedir. Bu açıdan öğrenci ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alan, etkin katılıma dayalı, üst düzey düşünme becerilerinin öğretmen rehberliğinde desteklenmesi ile bir süreç olarak yürütülmektedir (Kutluca-Canbulat ve Yüce, 2017: 138).

Bu bağlamda, her iki yaklaşımda da öğretmenlerin öğrenciler üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğunu ve eğitimin en temel öğelerinden birisi olan

öğretmenlerin davranışlarının ve yeterliklerinin, öğrenci tutum ve başarısı üzerinde çok büyük bir etkisi bulunmaktadır.

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen birçok çevresel etkinin yanında doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilecek değişkenler de bulunmaktadır. Öğrenci başarısını etkilemesi açısından ilk akla gelen ve önemli bir unsur olan öğretmenlerdir. Bu açıdan öğretmenin, öğrenci üzerinde eğitsel etkisi oldukça önem göstermektedir (Erdoğan, 2007: 34). Okulda okutulan derslerle öğrencilerde sağlanması planlanan davranış değişiklikleri sadece bilişsel davranışlarla sınırlı değildir. Verilen her bir dersin amacı, belirli bilgi ve beceriler gibi bilişsel davranışlarla birlikte, tutum değer ve ilgi gibi duyuşsal davranışları da içine almaktadır (Keating ve Stanley, 1972: 5).

Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından 2003 yılında 40 ülkede eğitim gören iki yüz elli bin öğrenci ile yapılan Uluslararası Öğrenci Performansı Değerlendirme Programı (PISA/Programme for International Student Assessment) araştırmasında, öğretmen tutumlarının, davranışlarının ve öğrencilerle iletişimlerinin öğrenmeyi doğrudan etkilediği belirlenmiştir (OECD, 2004).

Bu bağlamda öğrencilerin eğitimi görevini üstlenen öğretmenler bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla diğer yandan davranışlarıyla öğrencileri etkiler. Öğretmenin anlayışlı ve içten davranışları öğrencileri olumlu etkilerken, aksi yönde davranışları ise öğrenci de olumsuz etki oluşturacaktır.

Öğretme sürecinin baş aktörü olan öğretmen tutum ve davranış ve yaklaşımıyla öğrenme ortamının düzenleyicisi ve uygulayıcısı durumundadır. Eğitim sürecinin düzenlenmesi ve yürütülmesinden öğretmen sorumludur (Wragg, 2002: 1).

Sürecin baş aktörü olan öğretmenlerin öğrencilerle ilişkileri onların yalnızca tutumlarını değil kişiliklerini de etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda sınıf ortamında öğretmenle öğrenci arasındaki sözlü ve sözsüz kurulan iletişimin öğrencinin hem kişiliği hem de ders başarısı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur (Flanders, 1951: 102). Allport tarafından yapılan diğer bir araştırmada öğretmenlerin, öğrencilerin kişiliğinin gelişmesinde ne ölçüde etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla “öğretmen veya danışmanın herhangi bir durumda söylediği ve yaptığı bir şeyin öğrencinin kişiliğinde ve belleğinde silinmez bir etki yaptığının bilinmesi gerekir” diyerek öğretmen söylemleri ve davranışlarının öğrenci üzerindeki etkilerinin önemine dikkat çekmiştir. Getzels ve Jackson ise öğretmenin davranışlarının sınıfta en önemli değişken

olduğunu, öğrencilerin, öğretmenlerin ne bildiğinden çok ne yaptığını önemsediklerini ifade etmişlerdir (Akt: Küçükahmet, 2009).

Cogan (1963)'e ise yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin davranışlarının öğrenciyi, endişe ve uzaklaşma veya sevgi, saygı ve yaklaşma olarak iki türlü etkilediğini belirtmiştir. Pek çok araştırmacıya göre, bu iki farklı türde davranış gösteren öğretmenler iki kategoriye olup, bu kategoriler birleştirici tipteki ve hükmedici tipteki öğretmenler olarak kategorilendirilmiştir. Birleştirici tipteki öğretmenler, öğrenciler tarafından güvenilir, girişken, sabırlı iyi huylu, olarak nitelendirilirken; hükmedici tipteki öğretmenler ise hırçın, anti sosyal, sabırsız, bencil olarak tanımlanmıştır. Her iki tipe giren öğretmenlerin öğrenciler üzerinde oluşturduğu olumlu ve olumsuz etkilerinin öğrenci tutumlarına etki ettiği belirtilmiştir. Bu bağlamda öğretmenin birleştirici davranışının öğrencinin yaptığı çalışmaları olumlu yönde etkilediğini, öğretmenin hükmedici ilişkilerinin ise öğrencileri okul çalışmalarından uzaklaştırdığını gözlemiştir (Akt: Küçükahmet. 2009).

Ayrıca Anderson ve Brewer ise şu üç noktaya dikkat çekmiştir.

1- Öğretmenlerin davranışları sınıfın atmosferini etkilemektedir. Öyle ki öğretmen sınıfta olmadığı zaman bile öğrenciler üzerinde etkisi görülmektedir.

2- Öğretmen öğrencileriyle ilişkilerinde üst düzey bir birlik havası yarattığı zaman öğrenciler daha girişimci olmaktadır. Problem çözmeye gönüllü olarak katılmaktadırlar.

3- Öğretmenlerin hükmedici baskıcı davranışlarında, öğrenciler okul çalışmalarına karşı uyumsuzluk göstermektedirler. Bu durumda hem itaat hem tepki söz konusu olabilmektedir (Anderson ve Brewer, 1946).

2.3. Tutumlar

Tutum, deneyimler ve yaşantı sonucu şekillenen, ilgili olduğu durumlar ya da objelere karşı bireyin davranışları üzerinde hem dinamik hem de yönlendirici bir etkiye sahip ruhsal ve sinirsel bir hazırlık durumudur (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989: 267). Petty ve Cacciopo (1986)'a göre tutum; kişilerin nesnelere, olaylar, sorunlar ya da başkaları hakkındaki genel değerlendirmeleri olarak tanımlar. Bu genel değerlendirmeler duygusal ve bilişsel temellerle birlikte birçok davranışa bağlı olarak şekillenir, gelişir, değişir ve oluşumlarına etki eder. Tutum, bireyin bir objeye yönelttiği

olumlu ya da olumsuz bir psikolojik yoğunluk derecelendirmesidir (Akt., Kaplan ve İpek, 2002: 70).

Tutumlar, bir takım bileşenlerden oluşur. Bunların ilki, bilişsel ögedir. Bu öge söz konusu tutuma ilişkin inanç ya da algıları içerir. Sonrasında tutumlar, duyuşsal olarak adlandırılan değerlendirci bir özelliğe sahiptir. Buna göre, tutuma ilişkin nesne ve durumlar olumlu ya da olumsuz bulunabilir. Son olarak ise tutumlar davranışsal özellikleri barındırır. Belirli tutumlar, öğrencilerde öğrenme davranışları oluşturabilir (Triandis, 1971: 2).

Tutum için genel olarak tanımlanan ve kastedilen şey hep aynıdır ve somut bir objeye veya soyut bir kavrama ilişkin, ona karşın ya da ondan yana olma şeklinde beliren bireyin düşünce ve duygularına yön veren, öğrenilmiş öz eğilimler olarak tanımlanmaktadır (Uzun ve Sağlam, 2006: 240-241).

2.3.1. Tutumların Oluşumu ve Aktarımı

Tutum sosyal psikolojinin anahtar kavramlarından biridir. Franzoi (2003: 155) psikolojinin amacının davranışı incelemek olduğunu davranışı da tutumların etkilediğini ifade etmektedir. Sosyo-psikolojik bakış açısına göre tutumlar, bir nesne ya da insana karşı değerlendirci inançlar ve davranışsal eğilimler olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojide tutum kavramı, bir duruma yönelme ya da ondan uzaklaşma konusunda hazırbulunuşluk olarak tanımlanmaktadır. Hazırbulunuşluk ise duygusal, güdüsel ve zihinsel görünüşe sahip olmakla birlikte kısmen bilinçsiz olabilir (Hilgard ve Atkinson, 1975: 523).

Alanyazında farklı tanımlar bulunmakla beraber, birçok kuramcı tutumun, bireyin bir nesne yada nesnelere grubuna verdiği tepki olduğu konusunda birleşmektedir (Lett, 1977: 269).

Shaw ve Wright (1967: 9) tutumları, bireyin davranışlarına rehberlik eden onları yöneten ve çevreye olan yatkınlık olarak el alır. Bu bağlamda tutumlar öğrenme ortamlarında duyuşsal belirleyiciler olarak adlandırılmaktadır. Bu açıdan tutumların doğuştan olmakta birlikte sosyal ve eğitimsel bağlamlarda edinilebileceği düşünülmektedir.

Gardner (1985: 9)'a göre tutum, bireyin bir nesneye ait inanç ve düşünceleridir. Triandis (1971: 2)'e göre tutumun bir nesneye yönelik davranış sürekliliği olduğunu öne sürmektedir.

Özetle tutum, bireyin olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir. Bireyin bir nesneye, başka bir bireye ya da olaya ait düşünceleri o bireyin tutumunun birer yansımasıdır.

Triandis'e göre tutumları deneyimlerimizden ya da başka bireylerden öğreniriz. Deneyimlerimiz bilişsel ve duyuşsal öğelerle; aile ve arkadaşlar ise davranışsal öğe ile alakalıdır. Öyle ki diğer bireyler nasıl davranacağımızı etkileyebilir (Triandis, 1971: 119).

Eğitimsel tutumlar ise, öğrenciler tarafından öğrenme sürecinde oluşturulur. Eğitimde tutum, öğrencinin derse, öğretmene, arkadaşlarına, ders araç gereçlerine ve okula yönelik duygularını barındırır.

Tutumun oluşumunda farklı değişkenlerin rol aldığı kabul edilmektedir. Çeşitli değişkenleri bilim adamları farklı şekillerde incelemektedir. Rosenberg ve Houland, tutumların oluşmasını dört kategoride incelemişlerdir. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

1. Bilişsel Boyut: Durumun ya da kavramın algılanmasıdır.
2. Duyuşsal Boyut: Algılanan durum ya da kavram ile alakalı duyguların ortaya çıkmasıdır.
3. Değerlendirme Boyutu: Duyulara iyi ya da kötü bir değer verilmesidir.
4. Davranışsal Boyut: Ortaya konulan değerlendirmenin davranışa dönüştürülmesidir (Akt., Kazazoğlu, 2011: 20).

Bu bağlamda yukarıdaki verilenlerden hareketle tutumlar bir nesne ya da durumu yönelik inançlar olarak tanımlamak yanlış olmaz. Bireyler bu inançlar çerçevesinde davranışlarını oluşturur ve yansıtırlar. Davranışlarından dolayı diğer bireyin tutumunu oluşturmasında ilk adımı atmış sayılırlar. Eğitimde öğreten tarafından gösterilen tutum öğreneni birçok noktada etkilemektedir. Bunlardan biride akademik başarıdır.

2.3.2. Tutum-Başarı İlişkisi

Öğrencilerin derse yönelik tutumları; “ olumlu düşüncelere sahip olma, derse sevmeye ya da onunla ilgili olarak olumlu duyuşsal giriş özellikleri gösterme halinden, bir derse karşı olumsuz düşüncelere sahip olma, derse sevmeme ya da onunla ilgili olarak olumsuz duyuşsal giriş özellikleri gösterme haline kadar uzanan iki kutuplu tek bir nitelik” olarak ifade etmektedir (Bloom, 1995: 123).

Bu nitelik, kişinin bir derse almayı isteyip istemediği, bu alandaki çalışmalarını sürdürmeyi arzu edip etmediği, bu dersle ilgili olarak neleri sevip sevmediği ve bu dersle ilgili duyuşsal özelliklerini belirli bir noktaya kadar gösterme gücünde olduğu bilinen görüş, düşünce ve beğeniler üzerinde duran soru listesi yaklaşımları ile ölçülebilmektedir (Tepe, 1999: 21).

Tutumun öğrenme süreçleriyle ilişkisine bakıldığında, pek çok boyutu önümüze çıkmaktadır. Bu boyutlar özellikle kişinin dersteki başarısını da oldukça etkilemektedir. Bunlar, öğrencinin kendine duyduğu özgüven, dersteki başarısı, güdülenme düzeyi, öğretmenin tutumu ve ders işlenmesi sırasında kullandığı öğretim yöntem ve teknikleri şeklindedir. Bunların en önemlileri ise, öğrencilerin başarı güduları, dersteki başarıları ve öğretmenlerin derse karşı tutumlarıdır. Başarı güdüsü zayıf olan öğrencinin ders başarısının ve doğal olarak o derse karşı tutumunun da düşük olduğu görülmektedir. Bir öğrenci dersten ne kadar çok zevk alırsa o dersteki bilgileri öğrenmesi, kabullenmesi ve günlük hayatta kullanması o kadar kolay olur. Bu durum, derse yönelik olumlu tutum geliştirmesinde önemlidir. Derse yönelik olumlu tutum geliştiren öğrencinin o dersten elde ettiği akademik başarının da yüksek olması ön görülmektedir (Kozcu-Çakır, Şenler ve Göçmen-Taşkın, 2007: 638).

Başarı ve tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma, öğrencilerin bir derse yönelik tutumu ile öğrencinin o dersteki başarısı arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermiştir (Peker ve Mirasyedioğlu 2003: 158, Şen ve Özgün-Koca 2005: 137-138).

Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrencilerin sınıfa taşıdığı olumlu ve olumsuz tutumları olduğu düşünülmektedir. Buna göre, olumlu tutumlar öğrencinin derse yönelik başarısını artırırken; olumsuz tutumlar öğrencinin başarısını düşürür. Bu açıdan tutumlar derse yönelik pozitif ya da negatif tepki verme şeklinde ortaya çıkabilir. Zira bu durum, öğrencinin akademik başarısını etkileyen önemli bir faktördür.

3. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı, tutum ve davranışlarının öğrencileri nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi açısından incelenmiştir. Bu başlık altında dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalara yer verilmiştir. İlgili araştırmalardan sonuçlarıyla birlikte bahsedilerek araştırma konusuna yönelik genel bir bakış oluşturulmaya çalışılmıştır. Bahse konu olan ilgili araştırmalar değerlendirilmiş olup, alanyazına katkıları belirtilerek araştırmalara ait genel bilgiler verilmiştir.

Verilen genel bilgilerden hareketle alanyazına ait örnek araştırmaların detayları aşağıda açıklanmıştır.

Schug ve Beery (1987), tarafından yapılan çalışmada görüşmeler yoluyla öğrencilerin Sosyal Bilgilere karşı tutumunu belirleyen unsurları açıklamaya çalışmışlardır. Öğrencilerin İngilizce, Matematik ve okuma ile ilgili etkinlikleri, gelecekte işlerine yarayacağını düşündükleri becerileri geliştirdiği için favori ders olarak nitelendirmektedirler. Sosyal bilgiler dersini ise her yıl eğitim almaları gereken bir ders olarak görmüşlerdir. Bunun sebebi ise Sosyal Bilgilerin amaçlarını anlamamaları olarak belirtmektedirler. Oysaki öğrenciler Sosyal Bilgilerin bugün ve gelecek için toplumda sorumluluklarını yerine getirmede ne kadar önem arz ettiğini fark edemediklerini ortaya koymaya çalışmışlardır (Akt: Öztürk ve Baysal, 1999: 11-13).

Özkal (2001), ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi öz-yeterlik inançlarının Sosyal Bilgilere dersine ilişkin olumlu tutum düzeylerini ne derece etkilediğini incelemek için yapmış olduğu çalışmada farklı okuldan seçilen 439 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öz-yeterlik” ve “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” uygulanmış veriler bu şekilde toplanmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyete göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumları ve öz-yeterlik düzeylerinin anlamlı farklılıklar göstermediğini belirtir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumları ve öz-yeterlik düzeylerinin sınıf düzeyi açısından; sınıf düzeyi artıkça düşmekte olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik öz-yeterlik düzeyini artırmanın derse yönelik olumlu tutumları da artıracaklarını bulgularla ortaya koyar.

Tay ve Tay (2006), “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi” başlıklı betimsel yöntem kullanılarak yapılan araştırma öğrencilerin Sosyal Bilgiler

dersine yönelik tutumlarını belirleme amacındadır. 2003-2004 öğretim yılında Kırşehir ilinde ilköğretim beşinci sınıfa devam eden 524 öğrenci araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin tutum ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunup, tutum ile başarı aynı düzeyde artma ve azalma göstermektedir. Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlar ile öğrenci cinsiyeti arasında kız öğrencilerin anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin tutum puanları ile ikamet ettikleri yerleşim yeri arasındaki ilişki anlamlı olup, il merkezinde ikamet edenlerin tutumları köyde ikamet edenlerden daha yüksektir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumları olumlu düzeyde yüksek olduğunu belirtir.

Chido ve Byford (2004), “Do They Really Dislike Social Studies? A Study of Middle School and High School Students?” başlıklı araştırma ortaokul ve lise öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanıp hoşlanmadıklarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya 8. ve 11. Sınıflardan seçilen toplam 48 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik negatif bir tutumlarının olmadığı ortaya konulmuş fakat çevrenin ve öğretmen tutum ve davranışlarının öğrenci tutumları üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Corbin (1996), “Gender Difference and High School Students' Attitudes Toward and Achievement in Social Studies” başlıklı çalışmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının genellikle olumlu olduğunu fakat öğrencilerin aile yapılarının ve demografik özelliklerinin bu derse yönelik tutumlarında etkili olduğu belirtir. Ayrıca cinsiyete göre tutumların farklılaşmadığı sadece öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki konular hakkında seçici oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

VanFossen (2012), “Reading and math take so much of the time...: An Overview of Social Studies Instruction in Elementary Classrooms in Indiana1” başlıklı çalışmada ilköğretim sınıflarında Sosyal Bilgiler öğretimine genel bir bakışın Amerika Birleşik Devletlerinde, Indiana eyaletindeki durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Indiana eyaletinde bulunan rastgele seçilen ilköğretim öğretmenlerine 59 sabit soru ve 3 açık uçlu soru yöneltilerek veriler toplanmış. Sosyal Bilgilerin, matematik ve okuma alanlarına göre daha marjinal hale geldiği tespit edilmiştir. Bunda üç faktörün önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunlar; Sosyal Bilgiler standartlarının uygulanması için algılanan idari destek seviyesi, K-5 seviyesindeki Sosyal Bilgiler için devlet genelinde yapılan değerlendirme eksikliği ve öğretmenlerin K-5 düzeyinde Sosyal Bilgilerin

amaçlarını ve misyonunu net bir şekilde anlamadıklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin önemine ve değerini ilişkin veriler analiz edilmiş, öğretmenlerin öğrencilere bunları yansıtamadığı sonucuna varılmıştır.

Akengin, Sağlam ve Dilek (2002), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Görüşleri” başlıklı çalışmada sınıf öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Sonrasında elde edilen veriler ile M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinin katkıları ile oluşturulan 26 ifade bulunan anket, İstanbul ilinde 9 ilçede bulunan 31’i özel, 9’u devlete ait olmak üzere toplam 12 okulda öğrenim gören öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Öğrencilerin 204’ü 4. sınıf, 192’si 5. sınıf olup, 209’ü kız, 187’si erkektir. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutumları olduğu söylenebilir. Öğrenciler tarafından sevilen bir ders olmasına karşılık kolay bir ders olarak görülmemektedir. 4. sınıf öğrencilerinin bazı ifadelerle 5. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır.

Aktepe, Tahiroğlu ve Meydan (2014), “Öğrencilere Göre Etkili Bir Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sınıf Öğretmenlerinden Beklentileri” adlı çalışmada, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine göre etkili bir Sosyal Bilgiler öğretimi için sınıf öğretmenlerinden beklentileri nelerdir? sorusuna cevap aramak amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup, araştırma örneklemini Kırşehir ili merkez ve ilçede bulunan beş farklı ilkokuldan 368 öğrenci temsil etmektedir. Öğrencilere “Etkili bir Sosyal Bilgiler Öğretimi için Öğrenci Gözüyle Öğretmenden Beklentilerinin Belirlenmesine Yönelik Ölçek” uygulanmış, verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, 4. sınıf öğrencileri sınıf öğretmenlerinden insan haklarına saygılı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmeyi, konulara göre farklı öğretim materyalleri hazırlama ve kullanmayı, etkinlikleri planlama ve yürütmeyi beklemektedirler. Bu açıdan bakıldığında araştırmacı, etkili öğretmen özelliklerinin tam yansıtan öğretmenin eğitimin kalitesini de artıracaklarını belirtmiştir.

Aktepe, Tahiroğlu ve Sargın (2014), “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları” başlıklı çalışmada, ilkokul dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel yöntemle gerçekleştirilen araştırmada Kırşehir merkez ve ilçelerindeki 178 öğrenciye “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmış elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin genel olarak Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum

sergiledikleri, bazı konularda ise olumsuz tutumları görülmektedir. Araştırmada öneri olarak öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullandığı yöntem ve teknikleri öğrencilerin aktif katılımı sağlayacak şekilde belirlemelidir. Öğrencinin derse motive edilmesi ve öğrencilerin bireysel özelliklerinin dikkate alınması gerektiğinin yararlı olacağı ifade edilmiştir.

Öztürk ve Ünal (1998), yaptığı araştırmada ilköğretim okullarında dört ve beşinci sınıflarda görev yapan, sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarının derecesini saptamayı amaçlamıştır. 214 sınıf öğretmenine anket ve tutum ölçeği uygulanmış, cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan okul ve sınıftaki öğrenci sayısı değişkenleri açısından gösterdikleri tutumları saptamaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı “bazen” olumlu tutum gösterdiğini ve bu tutumun dersin kazanımları açısından amacına ulaşmada yetersiz kaldığını belirtir. Bununla beraber sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini vermek için kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmektedir. Fakat bu yeterliğin göreceli olduğunu belirtir. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine, mesleki kıdemlerine, mezun oldukları okullara ve sınıf mevcutlarının az veya çok olması açısından tutumlarının değişmediği sonucuna ulaşmıştır.

Altıntaş (2005), “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri” adlı çalışmada, 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik farklı değişkenler açısından tutum düzeyleri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma betimsel nitelikte olup, araştırma örneklemini ise Manisa ili 15 ilköğretim okulundan 391 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri nötr bulunmuştur. Araştırmanın sonucu cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları erkek öğrencilerden daha fazla olduğu, yaş açısından değerlendirildiğinde tüm öğrencilerin negatif tutum içerisinde olduğu, yerleşim alanları büyüdükçe öğrencilerin derse yönelik tutumlarının da arttığı ifade edilmektedir. Aile gelir düzeyi çok düşük olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının yüksek, aile gelir düzeyi çok iyi olan öğrencilerin ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının düşük olduğu görülmüştür.

Yılmaz ve Şeker (2011) “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı makalede 6. ve 7. Sınıflarda öğrenim gören öğrenciler tesadüfi olarak seçilmiş 268 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada likert ölçeklendirme ile Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine,

önemine ve ilgi çekiciliğine ilişkin tutumları ortaya koymak için anket maddeleri oluşturulup öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı ile çözümlenmiş değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda aile eğitim seviyesi ilkokul olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini ilgi çekici ve değerli bir ders olarak gördükleri belirtilmiştir. Bu sonuç ile Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumlarıyla yapılan çalışmalar arasında zıtlık olduğu görülmüştür.

Kayalı (2003), “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları” başlıklı çalışmada, ilköğretim 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek ve bu tutumların daha pozitif hale getirmek için neler yapılması gerektiğini belirlemek amaç olarak ifade edilir. İlköğretim okulunda 6. ve 7. Sınıflarda okuyan 245 öğrenciye Sosyal Bilgiler Tutum Testi uygulanmış olup elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak frekans dağılımı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin genel olarak Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Fiziki mekan ve olanakları eşit olan okullarda öğrencilerin verdiği cevaplarda farklılıklar bulunmaktadır. Bu cevaplardaki farklılıkların nedeninin öğretmen faktörü olduğu düşünülmektedir.

Yılmaz ve Demir (2014), Ortaokul Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine ve Sosyal Bilgiler Öğretmenine Karşı Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı makalede ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları üzerinde etkili olan değişkenleri belirlemenin yanı sıra öğrencilerin öğretmenlerine karşı tutumlarının, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırma Sivas ili merkezinde ortaokulda öğrenim gören 6. sınıf 250 öğrenci ve 7. sınıf 237 öğrenci toplamda 479 öğrenciye “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ve kişisel bilgi formu uygulanarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler PASW 18 paket programı ile çözümlenmiştir. Veriler üzerinde betimsel istatistikler, t-testi ve tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin derse ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine karşı tutumları ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Sidekli (2010), “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin 2004 Programı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları” başlıklı makalesinde, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin 2004 programı doğrultusunda Sosyal Bilgiler

dersine karşı tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Öğrenci tutumları üzerinde, eğitenin davranışları, cinsiyetleri, ortamın sunduğu koşullar ve kültürel yapının doğrudan etkili olduğunu belirtmektedir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak ve ilköğretim programında yer alan tutum ölçeğinden de yararlanılarak yarı yapılandırılmış açık uçlu her biri iki alt başlığa sahip 10 ifadeden oluşmakta olan toplam 20 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. 30 erkek ve 32 kız öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada veriler nitel araştırmanın desenlerinden olan durum çalışması (örnek olay) ve görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrencilerin olumlu tutum geliştirdikleri görülmüş olup cinsiyete göre öğrenci tutumları arasında farklılık görülmemiş, öğrenci tutumları aynı sebepten dolayı benzerlik göstermektedir.

Öztürk ve Baysal (1999), “İlköğretim 4-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu” adlı makalesinde ilköğretim okullarının dört ve beşinci sınıflarında okuyan öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının derecesini saptamak amaçlanmıştır. İstanbul ilini dört farklı ilçesinde ilköğretim okullarında öğrenim gören 204 erkek, 190 kız toplam 394 öğrenciye araştırmacılar tarafından geliştirilen tutum ölçeği ve anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler t testi ve varyans analizleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda ise öğretmenleriyle etkili iletişim kurabilen ve derste onlardan daha çok faydalanan, düz anlatım, kitap çalışması gibi etkinliklerin dışında öğretim etkinlikleri sık kullanılan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının daha da olumlu olduğu belirtilmiştir.

Özkal (2013), “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Olumlu Tutumların Özyeterlik İnançlarına Göre Yordanması” başlıklı araştırmasında, ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi öz-yeterlik inançlarının Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum düzeylerini ne derece yordadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmacı verileri elde etmek için Antalya ili Alanya ilçesinde ortaokullarda öğrenim gören 439 öğrenciye “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öz-yeterlik” ve “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” kullanarak verileri toplamıştır. Araştırmanın analizinde çift yönlü varyans analizi ve regrasyon analizi kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda, öğrenci öz-yeterlik ve olumlu tutum puanlarının sınıf düzeyi arttıkça düştüğü fakat farkın anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte araştırmacı Sosyal Bilgiler dersi öz-yeterlik puanlarının olumlu tutumlar için güçlü bir yordayıcı olduğunu ifade etmiştir.

Okon ve Archibong (2014) "Teachers' Attitudes to Social Studies and Students' Academic Performance in Junior Secondary Three-Certificate Examination" başlıklı araştırmada öğretmenlerin Sosyal Bilgiler konusundaki tutumlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmacı gerçekleri ve bilgiyi olduğu gibi sunduğundan anket çalışması yapıldığı belirtilmektedir. Araştırmada 18 maddeden oluşan ilk bölümde kişisel bilgiler yer almakta ikinci bölümde ise 15 likert tipi maddeden oluşan anket "Öğretmenlerin Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği" rastgele seçilen 157 erkek ve 156 kız toplam 313 öğrenciye uygulanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin dersteki performanslarının değerlendirilebilmesi için de "Öğrencilerin Sosyal Bilgilerde Performans Puanları" araştırma aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumu bulunan araştırmacı tarafından pozitif ifade edilen öğretmenlerin öğrencileri derste daha yüksek performans gösterdiğini belirtmiştir. Öğrenciler tarafından Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen tutumlarını olumsuz olarak ifade eden öğrencilerin ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik hem tutumların hem de Sosyal Bilgiler performans puanlarını etkilediğini ifade etmiştir.

Ilgaz (2018), "An Examination of Fifth Grade Students' Attitudes Towards Social Studies Course in Terms of Severable Variables" başlıklı makalede, 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde 10 farklı okuldan 362 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilere "Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği" uygulanmış, elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum gösterdikleri tespit edilmiş olup, 5. sınıf öğretmenlerine güz dönemi puanlarına göre farklılık göstermektedir. Araştırma sonucunda, imam hatip ortaokullarında okuyan öğrencilere göre normal ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyeti kadın olan öğretmenlerin öğrencilerinin tutumlarının erkek Sosyal Bilgiler öğretmeni olan öğrencilerle karşılaştırıldığında daha olumlu tutumları olduğunu ifade etmektedir.

Schug, Marc ve Diğerleri (1982), "Why Kids Don't Like Social Studies" başlıklı araştırmada, çocukların neden Sosyal Bilgileri sevmediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma verilerini elde etmede kullanılan ölçek, rastgele seçilen iki okuldan 6. ve 12. sınıf toplam 46 öğrenci, bu öğrencilerin 23'ü altıncı sınıfta, 23'ü ise on ikinci sınıfta öğrenci yüzde elli ikisi erkek yüzde kırk sekizi kız olan öğrencilere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin İngilizce, Matematik, Okuma ve

Sosyal Bilgiler derslerine ait farklı görüşleri olduğu ortaya çıkmıştır. En önemli görülen dersler arasında, Sosyal Bilgiler yer almamaktadır. Diğer dersler için hayatımızda ihtiyacımız olan bilgiler sağladığı düşünceleri ve Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerini işe yarar görmediklerini ileri hayatlarında kullanmadıkları bilgiler sunduğundan bu tür görüşler bildirmişlerdir. Öğrencilerin çoğunun kararlarında gelecekteki kariyerleri için gerekli olduğunu düşündükleri becerilere dayandırılmıştır.

McGoman, Sutton ve Smith (1990), “Instructional Elements Influencing Elementary Student Attitudes Toward Social Studies” başlıklı çalışma, İlköğretimde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına etki eden öğretim elemanları belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada 6 sınıf öğretmeni Sosyal Bilgiler dersi gözlemlenerek veri sağlanmıştır. Heterojen gruplandırılan 11 erkek ve 10 kız, toplam 21 öğrenciye tutumlarını belirlemek için anket uygulanmıştır. Veriler analiz edilerek araştırma sonucunda öğretmenlerin sınıftaki tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumunu olumlu yönde etkilediğini doğruladı.

Zhao ve Hoge (2005) “What Elementary Students and Teachers Say about Social Studies” başlıklı çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler hakkında düşüncelerini ortaya çıkarmak ve aralarındaki potansiyel ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olup, Gürcistan’da üç farklı okul bölgesinde elli ilköğretim öğretmeniyle ve öğrencileriyle on sorudan oluşan form ile görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerden aldıkları veriler doğrultusunda ilk aşamada tüm cevaplar incelenmiş temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise cinsiyet ve akademik düzey kategorisinde benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Üçüncü aşamada ise öğretmenlerin cevapları analiz edilmiş, ortak tema ve kategorileri belirlenmiştir. Sonrasında bu cevaplar aynı konulardaki öğrenci cevaplarıyla karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin Sosyal Bilgilere karşı olumsuz tutumda olduğu bunun nedenini ise Sosyal Bilgilerin önemini ve bu önemin kendi yaşamları ile ilişki kuramamalarından kaynaklandığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin ise ders kitabını merkeze alan yöntem uygulamaları ve Matematik gibi daha değerli gördükleri derslerde eğitim çabalarının da arttığı, Sosyal Bilgiler için müfredatta bulunmasından dolayı asgari gereklilikleri yerine getirme olarak gördükleri için olumsuz tutum sergiledikleri ifade edilmiştir.

Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004), “Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları” başlıklı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri ve 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını incelemektedir. Araştırma İzmir ilinde 488 kız, 567 erkek toplam 1055 öğrenci ve 89 kadın, 59 erkek, toplam 148 sınıf öğretmeni ve “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ve “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğretmen Görüşleri Ölçeği” ile veriler elde edilmiştir. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, yüzde, standart sapma, Varyans Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik genel olarak olumlu tutuma sahip oldukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ve devlet okullarındaki öğrencilerin özel okullardaki öğrencilere göre daha olumlu tutumlara sahip oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersine yönelik görüşleri ise genel olarak olumlu olmakla birlikte 1 ile 10 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin daha olumsuz görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Omolara ve Adebukola (2015), “Teachers’ Attitudes: A Great Influence on Teaching and Learning of Social Studies” başlıklı araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretimi üzerine öğretmen etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini rastgele seçilen 5 devlet okulundan 41 erkek ve 59 kadın öğretmen olmak üzere 100 ortaokul öğretmeni ve 100 ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında öğrencilere Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği, öğretmenlere Sosyal Bilgiler dersine yönelik dörtlü likert tipli anket kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin her zaman Sosyal Bilgiler dersini öğretmeye hazır olmadıklarını, dersi öğretme konusunda isteksiz olduklarını, derslere zamanında ve düzenli bir şekilde girmediklerini bunun sonucunda ise öğrencilerin olumsuz etkilendiğini ifade etmektedir. Öğretmenlerin uygun öğretim yöntemlerini kullanmadıklarını çünkü yöntemleri bilmediklerine bağlamıştır. Öğretmenlerde görülen tüm bu özelliklerin öğrencileri derse karşı engellediğini, dersi öğrenmeleri ve anlamalarından uzaklaştığını ifade etmektedir.

Araştırma konusu ile ilgili yukarıda belirtilen yurt içi ve yurt dışı çalışmalardan görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ve tutumlara etki eden faktörler alanyazın da önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan araştırmalar Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumların akademik başarı, cinsiyet, öğretmen davranışları, öğretmen yeterlikleri gibi çeşitli değişkenler açısından farklılaştığını göstermektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumların akademik başarı, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde ve öğrenme verimliliğinde olumlu yönde önemi belirtilmektedir. Olumlu

tutumlar ve davranışlar akademik başarıyı pozitif yönde etkilerken negatif tutum ve davranışların olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

4. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem, veri kaynakları, veri toplama aracı ve veri analizi yer almaktadır.

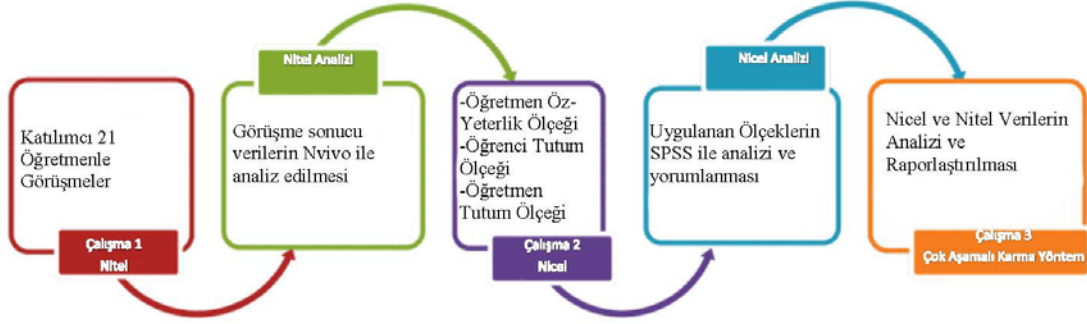
4.1. Araştırmanın Modeli/Deseni/Yöntemi

Araştırmamızda sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı, tutum ve davranışları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ve öğretmenlerinin yeterlikleri ile algı, tutum ve davranışları öğrencilere akademik başarıları açısından nasıl etki ettiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma için uygulanacak yönteme karar verilmesinde araştırmacı öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını sınıf öğretmenlerinin nasıl etkilediğini en iyi şekilde nasıl değerlendirebiliriz sorusundan hareket ederek karar vermiştir.

Araştırmamız çok fazla sayıda aşama içeren, zamana yayılmış kapsayıcı boyutu doğrultusunda önceki aşamalarda elde edilen bulgular ve sonuçlar üzerine inşa edilerek ilerlediğinden çok aşamalı karma yöntem deseni kullanılmıştır.

Karma yöntemler, bir çalışmada nitel ve nicel araştırmaların ve bunların verilerinin birleştirilmesini ya da bütünleştirilmesini gerektirmektedir. Karma yöntem olarak nitelendirilen bu çoklu yöntemlerin önemi, nicel ve nitel veri grubunun birleşimiyle eksikliklerinin giderilebileceği fikrine dayanmaktadır (Creswell 2013: 215).

Karma yöntemlerden çok aşamalı desen, birbiriyle bağlantılı bir dizi araştırma sorusunu ele almak için gereken karma yöntem desen unsurlarının uygulamaya konulması sırasında gerekli olan esnekliği kılar (Creswell ve Clark, 2015: 108). Bu amaç doğrultusunda yönteme ait süreç diyagramı aşağıdadır.

Şekil 1. Çok Aşamalı Karma Yönteme Ait Süreç Diyagramı

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırma çok aşamalı karma yöntem desenine göre yürütüldüğünden, nicel bölüm için evren ve örneklem seçimi, nitel bölüm için ise çalışma grubunun belirlenmesi aşağıda açıklanmaktadır.

4.2.1. Nicel Boyut

Evren, yapılan araştırma içerisinde yer alan ortak özelliklere sahip, elde edilen sonuçların genelleştirileceği gruptur. Evren çok geniş alanları kapsayabileceği gibi istenildiğinde de daraltılabilir. Örneklem ise, araştırma evreni içerisinde çalışmanın amacına uygun herhangi bir yöntemle seçilen ve evreni temsil eden elamanlar kümesidir (Creswell, 2017: 189).

Araştırma evrenini, Sivas ili merkez ve köylerinde öğrenim gören 4299 beşinci sınıf öğrencileri ve ilköğretim kurumlarındaki 4. sınıfları okutan 229 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenen basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 21 sınıf öğretmeni ve 267 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunu evrene genelledebilmek amacıyla ilkokul ve ortaokul birlikte hizmet veren kurumlarda görev yapan sınıf öğretmenleri ve öğrencileri tabakalı örnekleme yöntemiyle örnekleme alınmıştır.

Tabakalı örneklem ile belirlenen okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri basit rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Basit rastgele örnekleme yönteminde her birey evrende eşit seçilme olasılığına sahiptir ve bir bireyin seçimi diğer bireyin seçimini etkilememektedir (Creswell, 2017: 190).

4.2.2. Nitel Boyut

Araştırmanın çalışma grubunu Sivas ili merkez ve köylerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul ve ortaokul aynı binada ya da yerleşkede hizmet veren okullarda görev yapan 1316 sınıf öğretmeninden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenen 21 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır (Patton, 2014: 235).

Araştırmanın çalışma grubunu oluştururken bir diğer kullanılan örnekleme türü ölçüt örneklemedir. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122). Bu örneklemede türünde örnekleme seçimi belirli bir ölçüt dâhilinde yapılır. Ölçüt örnekleme yöntemiyle ilkokul ve ortaokul aynı binada hizmet veren okulların öğretmenleri çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Bu ölçütün belirlenmesinin nedeni ise ilköğretim birinci kademeyi tamamlayıp aynı okulda ilköğretim ikinci kademede öğrenimine devam eden öğrencilerin nasıl etkilendiğinin ortaya konulması etken olmuştur.

4.3. Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynağı Sivas ili merkez ve köylerinde öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri ve öğretim görevini üstlenen 4. sınıf öğretmenleridir.

4.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada karma yöntem çalışması olduğundan nicel bölüm ve nitel bölüm için farklı veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları aşağıda açıklanmaktadır.

4.4.1. Nicel Boyut

Araştırmanın nicel boyutunda veri toplamak amacıyla kullanılan form ve ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıdadır.

4.4.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırmada demografik verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından iki farklı kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formlara ait bilgiler aşağıda sunulmuştur.

4.4.1.1.1. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilere ait demografik verileri toplamak için 7 sorudan oluşan bir form kullanılmış ve bu form Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği üzerinde yer almıştır. Bu bölümde elde edilen veriler şöyledir: Yaş, cinsiyet, aile gelir durumu, anne ve babanın eğitim durumu, Sosyal Bilgiler dersi 1. dönem sonu notu ve 4. sınıf öğretmen adı soyadı gibi bilgileri öğrenme amaçlı sorulardan oluşmaktadır.

4.4.1.1.2. Öğretmen Kişisel Bilgi Formu

Öğretmenlere ait demografik verileri elde etmek için 7 sorudan oluşan bir form kullanılmış olup bu form Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği üzerinde yer almıştır. Bu bölümde ise elde edilen veriler şunlardır: Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki deneyim (kıdem), okulun yerleşim yeri, mezun olunan fakülte, lise mezuniyet alanından oluşmaktadır.

4.4.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Bu araştırmada öğrencilerin ve öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla farklı iki tutum ölçeği uygulanmıştır. Tutum ölçeklerine ait bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

4.4.1.2.1. Öğrencilere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği

Demir ve Akengin (2010), tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği 5. sınıf öğrencilerine kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler dersine olan tutumları değerlendirmek için 25 soru yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi tutum Ölçeğinde Sosyal Bilgiler sevgisi, öğretmenden kaynaklanan tutumlar, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma ve Sosyal Bilgiler dersi öğrenme isteği olmak üzere 4 boyutta ele alınmıştır. Likert tipi 5 dereceli bir ölçek maddeleri “Tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum” şeklindedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğine ait güvenilirlik ve yapı geçerliği bilgileri aşağıdaki gibidir:

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin bütününe ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.932'dir. Testin birbirine eşit iki ayrı bölüme ayrılması ile hesaplanan Spearman-Brown iç tutarlılık katsayısı 0.931 ve Guttman iç tutarlılık

katsayısı 0.930'dur. Bu sonuçlara göre Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin güvenilir bir ölçüm aracı olduğu söylenebilir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda (Standardized RMR) 0.082; karşılaştırmalı uyum endeksi (Comparative Fit Index-CFI) 0.99 ve görel uyum indeksi (Relative Fit Index-RFI) 0.92 olarak bulunmuştur. Analiz sonuçları, mükemmel yakın uyum değerlerine sahiptir. Uyum iyiliği indeksi (Goodness of Fit Index-GFI) 0.80; düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi (Adjusted Goodness of Fit Index-AGFI) 0.76; değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermektedir.

4.4.1.2.2. Öğretmenlere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği

Araştırmanın nicel boyutunda sadece öğrencilere değil sınıf öğretmenlerine de Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Sınıf öğretmenlerine uygulanan Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği öğretmenden kaynaklanan boyut ölçekten çıkartılarak 20 sorudan oluşan ölçek öğretmenlerin tutumlarını belirlemeye yöneliktir. Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, Sosyal Bilgiler dersi öğretme isteği ve Sosyal Bilgiler sevgisi olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır. Likert tipi 5 dereceli bir ölçek maddeleri "Tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum" şeklindedir. Elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmesinde "Hiç Katılmıyorum" seçeneğine 1, "Katılmıyorum" seçeneğine 2, "Kararsızım" seçeneğine 3, "Katılıyorum" seçeneğine 4, "Tamamen Katılıyorum" seçeneğine 5 puan verilmiştir.

Öğretmenlere uygulanan Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeğinin bütününe ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.940'tır. Testin birbirine eşit iki ayrı bölüme ayrılması ile hesaplanan Spearman-Brown iç tutarlılık katsayısı 0.939 ve Guttman iç tutarlılık katsayısı 0.936'dır. Elde edilen bu sonuç ile ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

4.4.1.3. Öğretmen Öz-Yeterlik Formu

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterliklerini belirleyebilmek için 5'li likert türü ifadelerden oluşan 18 soruluk maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler: "Çok iyi düzeyde, iyi düzeyde, orta düzeyde, zayıf düzeyde, yetersiz düzeyde" şeklindedir. Elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmesinde, her bir madde için, "Yetersiz Düzeyde" seçeneğine 1, "Zayıf

Düzeyde” seçeneğine 2, “Orta Düzeyde” seçeneğine 3, “İyi Düzeyde” seçeneğine 4, “Çok İyi Düzeyde” seçeneğine 5 puan verilmiştir.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterliklerini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış olup 0,854 bulunmuştur. Testin birbirine eşit iki ayrı bölüme ayrılması ile hesaplanan Spearman-Brown iç tutarlılık katsayısı 0.719 ve Guttman iç tutarlılık katsayısı 0.706’dır. Elde edilen bu sonuç ile ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

4.4.2. Nitel Boyut

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik düşünce ve yeterliklerini ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış ve kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede keşfedilmesi gereken konuların açıklığa çıkarılması için, belirli bir standartla esnekliğin sağlanabilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunun araştırmada kullanılması tercih edilmiştir. Geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile araştırmacının; sınıf öğretmenlerine yöneltilen sorular ile alt problemlerine yanıt aranmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı tarafından araştırmacının problemine yönelik olarak ve ilgili alanyazın taramasında ortaya çıkan çalışmalar görüşme formunun hazırlanmasında etkili olmuştur. Araştırmada tutarlılığın sağlanabilmesi açısından uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada iç geçerliğin sağlanabilmesi açısından uzman görüşüne başvurulmuştur. Alan uzmanı tarafından görüşme soruları ve pilot uygulama sonucunda elde edilen veriler incelenmiş, verilen dönütler ışığında görüşme formunda gereken düzeltmeler yapılmıştır. Pilot uygulama aşamasında öğretmenler tarafından tam olarak anlaşılmayan ifadeler düzeltilmiştir. Görüşme formunda yer alan “Sosyal Bilgiler dersini anlatırken kendinizi nasıl hissedersiniz?” şeklindeki soru, öğretmenler tarafından yanıtlanamadığı mimiklerinden görülmüş olup ve “Mutlu mu? Zevk alarak mı? İstekli mi? İsteksiz mi?” şeklinde düzenlenerek tekrar sorulmuştur. Uzman görüşü ile yapılan düzenlemeler sonucunda görüşme formunun son hali verilmiştir.

4.5. Veri Analizi

Araştırmada nicel ve nitel boyutlarda toplanan verilerin analiz süreci aşağıda açıklanmaktadır.

4.5.1. Nicel Boyut

Araştırmanın nicel boyutunda veri analizlerinden önce basıklık ve çarpıklık katsayıları göz önünde bulundurularak normallik testleri yapılmıştır. Sonuç olarak, verinin normal dağılıma sahip olduğu anlaşıldığından veri üzerinde parametrik testler yapılmıştır. Verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada katılımcı öğretmenlerin Sosyal Bilimler dersine yönelik tutumları ve yeterliklerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı istatistik değerleri hesaplanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilimler dersine yönelik tutumları ile öğrencilerin Sosyal Bilimler dersine yönelik tutumlarını ve akademik başarılarına nasıl etki ettiğine yönelik Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilimler dersine yönelik tutumları, yeterliklerini nasıl etkilediğini belirlemek için Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi uygulanmıştır. Parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi beşinci sınıf öğrencilerinin derse yönelik tutumları dersteki başarısında göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için uygulanmıştır. Ortaya çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla Scheffe çoklu araştırma tekniği kullanılarak analiz edilmiş, analize ait sonuçlar tablolar halinde bulgular bölümünde verilmektedir.

4.5.2. Nitel Boyut

Nitel verilerin elde edilmesinde sınıf öğretmenleriyle yapılan yüz yüze görüşmeler öğretmenler odası, toplantı salonu ve boş sınıflarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların gönüllülük esası ile izinleri alınarak ses kaydı yapılmıştır. Görüşmeler katılımcılara bağlı olarak 20-30 dakika arası değişkenlik göstermiştir. Ses kayıtlarından elde edilen veriler yazılı doküman haline getirilmiştir. Elde edilen ham veriler Nvivo 10.0 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Nvivo programı verileri düzenlemeye, organize etmeye ve karşılaştırma yapmaya, gruplandırmaya, eşleştirmeye, analiz etmeye yardımcı olan bir programdır (Bazeley ve Jackson, 2015: 2). Katılımcılarla yapılan görüşmelerle alınan cevaplar sonrasında verilerin analizini kolaylaştırmak açısından kodlar oluşturulmuştur. Araştırmada görüşmeler sonucunda elde edilen veriler araştırmacı ve alan uzmanı tarafından farklı zamanlarda kodlanmış ve ortaya çıkan kodlar karşılaştırılmıştır. Kodlaması yapılan metinler alan uzmanı tarafından kontrol edilerek ve düzeltilerek kod listesi oluşturulmuştur. Kodlardan

hareketle kategoriler oluşturulmuş olup, her bir kod uygun kategori içerisine yerleştirilmiştir.

Araştırmada betimsel analiz yaklaşımına göre veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, açık bir biçimde betimlenmiştir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanarak yorumlanmış olup neden sonuç ilişkisi içerisinde irdelenmiştir. Betimsel analiz sürecinde elde edilen ve yorumlanan veriler, içerik analizi ile daha derin bir şekilde betimsel yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalara ulaşabilmek amacıyla analiz edilmiştir. Bu amaçla elde toplanan veriler önce kavramsallaştırılmış daha sonra kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenmiştir. Böylelikle verileri açıklayan temalar elde edilmiştir.

Araştırmanın geçerliliğinin sağlanabilmesi açısından da katılımcılardan alınan görüşlerin doğrudan alıntılar olarak verilmesi gösterilmektedir.

5. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın nicel boyutunda “Öğrencilere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği”, “Öğretmenlere Yönelik Sosyal Bilgiler Tutum ölçeği” ve Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği” ile elde edilen verilerin analizi ile nitel boyutunda yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmelerle elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmektedir.

5.1. Nicel Boyuta İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın nicel boyutunda toplanan verilerin analizi ile ortaya çıkan bulgular, tablolar halinde verilerek açıklanmaktadır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini verimli işlediklerine ilişkin yeterlik düzeyleri nasıldır?

Sosyal Bilgiler dersi öğretimi yeterliği konusunda ilköğretim birinci kademedeki 4. sınıfı okutan katılımcı sınıf öğretmenlerimizin görüşlerine başvurulmuş olup, katılımcılara uyguladığımız öz-yeterlik ölçeği bu konuyu öğrenmeye yöneliktir. Katılımcı öğretmenlerin yanıtları incelenmiş ve tablolar halinde gösterilip yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterlik düzeyleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı Analiz Sonuçları

N	Minimum	Maksimum	Ölçek Ortalaması			
			\bar{X}	Std. hata		
Yeterlik	21	18	90	63,5	72	,52280

Tablo 1’de verilen bulgular incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik öz-yeterlik ölçeğinde alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan

90'dır. Öz-yeterlik ölçek ortalaması ise 72'dir. Öğretmenlerin yeterlik algı düzeyi puanı 63,5'tir. Elde edilen bulgular sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterlikleri ortalamanın altında bir yeterliğe sahip olduklarını göstermektedir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde etkili midir?

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerimize uygulanan “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ve beşinci sınıf öğrencilerine uygulanmış olan “Öğrenci Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” bu konuyu öğrenmeye yönelik olup, katılımcı öğretmen ve öğrencilerin vermiş olduğu yanıtlar incelenmiştir. Tablolar halinde aşağıda gösterilip yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkileri Tablo 2 'de gösterilmiştir.

Tablo 2. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları Üzerindeki Etkileri Açısından Pearson Çarpım Moment Korelasyon Sonuçları

Değişken	N	r	p
Öğretmen Tutumu	267	0,149	0,016
Öğrenci Tutumu			

*p<0.05 düzeyinde anlamlı

Tablo 2'de verilen bulgular incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda istatistiksel açıdan p<.05 düzeyinde pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmıştır (r = 0,149; p < 0.05).

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı akademik başarılarını nasıl etkiliyor?

İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla öğretmenlere uygulanan “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ile elde edilen sonuçlar ve öğrencilere uygulanan “Öğrenci Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla elde edilen Sosyal Bilgiler dersine ait 1. dönem notu bu konuyu öğrenmeye yöneliktir. Katılımcı öğretmen ve öğrencilerin yanıtları incelenmiş olup, tablo halinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı akademik başarılarını etkileme düzeyi Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Akademik Başarılarına Etkileri Açısından Pearson Çarpım Moment Korelasyon Sonuçları

Değişken	N	r	p
Öğretmen Tutumu	267	0,222	0,001
Öğrenci Akademik Başarısı			

*p<0.01 düzeyinde anlamlı

Tablo 3’te verilen bulgular incelendiğinde; sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı akademik başarıları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzerine yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda istatistiksel açıdan pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır ($r = 0,22$; $p < 0.01$). Buna göre korelasyon katsayısının anlamlılığı 0.01 düzeyindedir.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları derse yönelik yeterliklerini nasıl etkiliyor?

İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları yine aynı derse yönelik yeterliklerini nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla sınıf öğretmenlerine uygulanan “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ve “Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği” ile elde edilen verilerden hareketle bu konunun

öğrenilmesi amaçlanmıştır. Katılımcı sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları yine aynı derse yönelik yeterliklerini nasıl etkilediği Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Aynı Derse Yönelik Yeterliklerini Nasıl Etkilediğine İlişkin Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Tablosu

Değişken	N	r	p
Öğretmen Tutumu	267	0,142	0,020
Öğretmen Yeterliği			

*p<0.05 düzeyinde anlamlı

Tablo 4'ten anlaşılacağı üzere, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden alınan puanlarla öğretmen öz-yeterlik ölçeğinden alınan yeterlik puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları nasıldır?

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” katılımcı öğretmenlere uygulanmış olup, verdikleri yanıtlar bu konuyu öğrenmeye yöneliktir. Yanıtlar incelenmiş tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Tanımlayıcı Analiz Sonuçları

N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ölçek	Ortalaması	Std. Hata
Öğretmen Tutumu	21	20	100	81,2	80	,59773

Tablo 5’te verilen bulgular incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik “Öğretmen Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği” ‘den alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100’dır. Öğretmen Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ortalaması ise 80’dir. Öğretmenlerin tutum düzeyi puanı 81,2’dir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ortalamanın üzerinde bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları dersteki başarı durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları yine aynı öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarı durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla öğrencilere uygulanan “Öğrenci Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” ve “Öğrenci Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilen yanıtlar bu konuyu öğrenmeye yöneliktir. Öğrencilerin verdiği yanıtlar incelenerek tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları dersteki başarı durumlarına göre farklılığı Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Dersteki Başarı Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , \bar{x} ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
	26-50	15	3,76	0,68	G.Arası	9,19	2	4,59		
	51-75	73	3,88	0,59	G.İçi	98,21	257	0,38		
Tutum	76-100	172	4,25	0,62	Toplam	107,4	259		12,034,001	

Tablo 6 incelendiğinde, “Öğrenci Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” aritmetik ortalamalarının dersteki başarı (dönem sonu notu) değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda dönem sonu notu aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=12,034; 001$). Bu işlemin ardından tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrasında belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmıştır. Yapılan Levene’s testi sonucunda varyansların homojen olduğu saptanmıştır ($LF=0,399$).

Bu bağlamda varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu araştırma tekniği tercih edilmiştir. Tercih edilmesinin en önemli nedeni ise testin alpha tipi hataya karşı oldukça duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analiz sonuçları aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci Tutumlarının Başarı (Dönem Sonu Notu) Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Dönem Notu (i)	Sonu	Dönem Notu (j)	Sonu	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	$Sh_{\bar{x}}$	p
26-50		51-75		-,12336	,17525	,781
		76-100		-,49571	,16643	,013
51-75		26-50		,12336	,17525	,781
		76-100		-,37234	,08635	,000
76-100		26-50		,49571	,16643	,013
		51-75		,37324	,08635	,000

* $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum puanlarının başarı (dönem sonu notu) değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası post-hoc Scheffe testi sonucunda dönem sonu notu 26-50 ve 76-100 ile 51-75 ve 76-100 olan gruplar arasında istatistiksel olarak ($p < 0,05$) düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Dönem sonu notu 26-50 ile 51-75 arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

5.2. Nitel Boyuta İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum, davranış ve algılarına ilişkin görüşlerine, öğretmenlerin yeterlik ve performansları üzerindeki etkisine yer verilmektedir. Sınıf öğretmenlerinin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan yola çıkarak incelenmiş ve betimlenmiştir. Bulgular öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlarla desteklenmektedir. Araştırmada katılımcı gizliliği esas alındığından katılımcı öğretmenlerin isimleri verilmeyip, öğretmenler K1, K2 şeklinde gösterilmektedir. Nitel bulgulara ait diyagram aşağıda gösterilmiştir.

5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini verimli işlediklerine ilişkin yeterlik düzeyleri nasıldır?

Araştırmanın birinci alt probleminde ilkokulda görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini verimli işlediklerine ilişkin yeterlik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Sınıf öğretmenlerini görüşme formunda yer alan “Sosyal Bilgiler dersini verimli bir şekilde işlediğinizi düşünüyor musunuz?” sorudan hareket ile verdikleri cevaplardan yola çıkarak, kendilerini Sosyal Bilgiler dersinde yeterli gördüklerini ve verimli bir şekilde derslerini işlediklerini ifade etmişlerdir. K11 ve K19 dışındaki diğer katılımcıların tümü dersleri verimli bir şekilde işlediklerinden dolayı, bunu da öğrencilerden aldıkları dönütlere bağlayarak kendilerini Sosyal Bilgiler dersi açısından yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden bazıları şu şekilde görüş bildirmiştir:

“...Kesinlikle evet verimli bir şekilde işlediğini düşünüyorum.

-Hocam bu kaniya nasıl vardınız kendinizi nasıl verimli ve yeterli buluyorsunuz?

Bu geri dönüşlerle ortaya çıkıyor. Çocukların bana göstermiş olduğu geri dönütler, bunlar yazılı da olabilir sınavda olabilir sözlü de olabilir. Sorduğum sorulara cevap almam da olabilir. Sosyal Bilgiler dersini, konularını verimli bir şekilde işlediğimi geri dönüşlerle yani dönütlerle görebiliyorum, en azından hissedebiliyorum. Bu açıdan onlara bir şeyler katabilmiş olmam gösteriyor ki, bu derste yeterli bir bilgiye sahibim. (K2)”

“...Evet, ben verimli bir şekilde işlediğini düşünüyorum.

-Neden böyle bir kaniya vardınız?

Hem görsel hem işitsel hem de etkinliklerle konuyu işlediğimiz için verimli olduğunu düşünüyorum. Sınav notlarımız güzel geliyor, iyi notlar alıyor çocuklar. Çocukların birlik ve beraberlik duygularının arttığını görüyorum sonrasında dönütler bana çok iyi, olumlu geldiği için güzel bir şekilde dersi işlediğimi düşünüyorum. Buda benim onlara bir çok şeyi verebildiğimi gösterir. (K3)”

“...Evet

-Neden böyle düşünüyorsunuz öğretmenim?

Yani geri dönüşlerde çocuklara sorular sorduğum da gayet güzel cevaplar alabiliyorum ya da 7 ve 8. sınıf çocuklarının bilmediği soruları benim4. sınıftaki öğrencilerim biliyor kolaylıkla çok güzel cevap verebiliyor. Demek ki ben öğrencilere vermem gerekeni vermişim. (K4)”

“...Bazı zamanlar verimli şekilde geçiyor ama elle tutulur somut örnekleri öğrencilere getiremezsem o konu ile ilgili hazırlık yapmadığım zamanlar verimsiz geçebiliyor. Bu zamanlarda konu havada kalıyor sosyal bilgiler dersini başka derslerde işlemek zorunda kalıyorum. Ama genel anlamda verimli bir şekilde ders işlediğimi düşünüyorum. (K5)”

“...Evet düşünüyorum

-Neden verimli olduğunu düşünüyorsunuz ve yeterli olduğunuzu nereden anlıyorsunuz, nasıl tespit ediyorsunuz?

Çocukların ilgisini derse çekebiliyorum dersle ilgileniyorlar. Etkinlikler yapıyorum bunlara katılıyorlar ve sonrasında çocukların bir şeyler öğrendiklerini bundan mutlu olduğumu anlıyorum. Zil çalınca “Haydi” diyorlar “Keşke zil çalmasa” diyorlar. O zaman dersin verimli geçtiğini düşünüyorum Sınıf öğretmenleri bireysel olarak kendi çabaları ile etkinlikler arıyor. Eğitim fakültesi mezunu da olmadığım için ben bireysel olarak derslerimi araştırıp geliyorum. Hangi etkinlikleri yapabileceğimi ne tarz araç gereçler kullanabileceğimi düşünüyorum, bakıyorum, araştırıyorum. Yeterli olduğumu düşünsem bile yine de üstüne katmaya çalışıyorum. (K6)”

“...Kesinlikle düşünüyorum Çünkü ben dediğim gibi varlığına inandığım için Sosyal bilgiler dersinin olmasını istediğim için zevk alırım.

-Verimli olduğunuzu nereden anlıyorsunuz hocam?

Söyle anlarım yapacak bütün aktivitelerin içerisinde mutlaka benim 10-12 öğrencim kesinlikle vardır. Bu da neyi gösterir benim çocuğum hiçbir şeyden çekinmez. Kendine güveni yüksektir, buradan anlıyorum. Benim çocuklarım sosyaldirler, aktiftirler. Bu dersin amaçlarına uygun olarak çocukları yetiştirdiğim inandığım gözlemlediğim için kendimi verimli ve yeterli görürüm.(K10)”

Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu Sosyal Bilgiler derslerini verimli bir şekilde işlediklerinden dolayı bunu ise öğrencilerden aldıkları dönütlerden anladıklarını ifade etmiş, bunu kanıt göstererek, kendilerinin yeterli olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerden K19 ve K11 diğer katılımcı öğretmenlerden ayrılarak kendilerinin verimsiz bir şekilde ders işlediğini, yine bunu öğrencilerden alınan dönütleri sebep göstererek öğrencilere yeterli olmadıklarını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“...Düşünmüyorum

-Neden Hocam bu kaniya nasıl vardınız?

Söylediğim gibi Sosyal bilgiler kitabını açın bir bakım bir dönemi bitiriyorsunuz bir dönem sonunda çocuklara sınav yapacaksınız ama doğru düzgün soracak soru bulamıyorsunuz. Bir değerlendirme alacağız, yapacağız ama kitaba baktığımız zaman doğru düzgün soracak soru dahi bulamıyoruz.

-Verimli olamamanızın sebebi sadece kitaplar mıdır sizce?

Konulara bağlı, müfredata bağlı şimdi bu konular yazılı sınavlarla tespit edilecek konular değil. Tarihi konular, milli mücadele yıları konularını müthiş zevkle anlatıyorum ama diğer konular çocuğu çok sıkıyor. Buda beni etkiliyor bende isteyerek anlatamıyorum, haliyle verimsiz ve yetersiz geçiyor çoğu dersler.(K11)”

“... Çok değil verimsiz diyebilirim.

-Neden hocam böyle düşünüyorsunuz?

Sosyal bilgiler dersinin pratiğe indiremiyoruz Hani branş öğretmeni açısından da pratiğe indirilebilecek bir ders değil. Özellikle taşrada köyde görev yaptığım için çocuklar toplumsal yaşama biraz daha uzaklar. Daha kısıtlanmışlar. ‘annesi ben yapayım babası ben yapayım ama kızım yapma aman oğlum yapma’

şeklinde. Bu yüzden kazanımı tam olarak kazandırdığımızı düşünmüyorum, kazandıramıyoruz sanırım. (K19)”

5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde etkili midir?

Araştırmanın ikinci alt probleminde ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak için görüşme formunda yer alan “Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan hareketle “Tutumlarınızın etkilerini gözlemler misiniz? Nasıl ifade edersiniz?” sonda sorusu (follow-up question) katılımcı öğretmenlere yöneltilmiş ve verilen cevaplar üzerinden öğretmen tutumlarının öğrenci tutumlarına etki edip etmediğine yanıt aranmıştır.

K6, K9 ve K14, hariç diğer tüm katılımcılar Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu ifade etmişlerdir. K6, zaman zaman Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu bakabildiğini bazı zamanlar olumsuz gördüğünü ifade etmektedir. Tutumunun olumsuz olmasının sebebini ise sayısal alan mezunu bir öğrencilik geçirdiğinden tarih konularını ezberleyemediğini ifade etmiştir. İfadesi şu şekildedir:

“...Ben aslında sayısal mezunu bir öğrenciyim. Tarih özellikle Sosyal Bilgilerde olduğu için ezberleme konusunda çok sıkıntılar yaşadım, şu an derslerde çocukların ezber yapmasından ziyade anlamalarını özümsemelerini tercih ediyorum. Tabii ki olumlu bakıyorum olumsuz baktığım bazı zamanlar olabiliyor.

-Olumsuz baktığınız zamanları biraz açıklayabilir misiniz?

Şöyle söyleyeyim ders kitabını birebir işlemek çok sıkıcı bir iş. Ben ders kitabı ile değil ders kitabı dışında etkinliklerle işlemeyi tercih ediyorum bazen süre yetmiyor hızlı geçmemiz gerekiyor. Mesela bence sıkıntılı bir durum görsel kaynaklar bulmak. Çocukların birebir kullanabileceği kaynaklar bulmak onları bulamadığımız zamanlar biraz sıkıntılı oluyor. (K6).”

K9, “çokta olumlu bakmıyorum” diyerek, ders içerisindeki konulara bağlı olarak ilgisini çeken bir ya da iki konu olduğunu diğerlerinden hiç keyif almadığını ifade etmiştir.

K14 ise “herhangi bir tutumum yok” şeklinde ifade ederek, Sosyal Bilgiler dersini sevmediğini ama öğrencilere dersi vermek zorunda olduğunu, ders içeriğinin

çok fazla ve gerekli olmayan birçok konunun kitapta yer almasından kaynaklı olabileceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Öğrenciler için gerekli ben sevsem de sevmesem de öğrencilerime faydalı olmak zorundayım. Müfredatı vermek zorundayım sevmesem de beğenmesem de zevk almasam da öğrenciler için gerekli buna diyecek bir şey yok. Fakat fazla içerik var ve bu fazla içeriklerin hepsi boş. Gereksiz. Bunun düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu kitabı kim hazırladı çok merak ediyorum. Ben hazırlasam daha güzelini hazırlarım. Kendimi büyütme için söyleyemiyorum ama bundan daha kötü olmazdı. (K14)”

Olumlu olduğunu ifade eden katılımcılara “Neden olumlu tutuma sahipsiniz açıklar mısınız?” sonda sorusu yöneltilmiş, verilen yanıtlar genellikle Sosyal Bilgiler dersinin günlük hayatta kullanılacak becerileri ve toplum içerisinde daha iyi yaşamımızı sağlayacak bilgilere sahip olunabileceğini öğrencilere öğrettiğinden dolayı bu derse yönelik tutumlarını olumlu olarak ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerden bazıları “Neden olumlu tutuma sahipsiniz açıklar mısınız?” sonda sorusu sorulduğunda şu görüşleri bildirmişlerdir:

“...Çünkü çocuklarla karşılıklı diyalog Sosyal Bilgiler dersinde çok daha fazla oluyor. Bu da bana göre olumlu bir tutum çünkü çocuklar daha aktif çalışabiliyor daha fazla söz hakkı alabiliyorlar. Daha fazla yorum yapabiliyorlar bu da benim için gayet önemlidir. Onların zevkle, gözleri parlayarak soru sormaları beni çok mutlu ediyor. Onların heyecanı bana benimki de onlara geçiyor. (K2)”

“...Çünkü bizler milli değerlerle yetiştiğimiz için hem bu dersti vermeyi seviyorum hem de öğretmeyi seviyorum. Çocuklar da çok istekli oldukları için bir sonraki dersti iple çektiklerinden dolayı olumlu görüyorum. (K3)”

“...Sosyal Bilgiler dersti bana göre bir başka dersin yerine işlenmeyecek kadar değerli görüyorum. Nasıl bir Fen Bilgisi, Matematik, Türkçe dersti olmazsa Sosyal Bilgiler dersti de olmazsa olmaz. Muhakkak öğrencilerinin alması gereken bir derst, hayatın içerisinde kişisel temizlikten, ahlaki davranışa, saygı ve sevgiye kadar her şey Sosyal Bilgiler dersti içerisinde öğreniliyor. (K5)”

K5 kodlu katılımcı Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumunun öğrencilik yıllarında ve mesleki hayatından kaynaklandığını şu şekilde ifade etmiştir:

“...Öğrencilik yıllarımdan kaynaklı olarak o zamanlar çok sevdiğim bir dersti belki de dersin hocası sevdirdi. Mesleki hayatımdan kaynaklı tabi ki. Bu dersti öğrencilik hayatımda aldım ve birçok kazanımları hayatımıza geçirdik. Şimdi de çocuklara bu kazanımları vermeye çalışıyoruz ki çocuk o kazanımlar doğrultusunda hayatta bir şeyleri güzel yapsın. Ve görüyorum da aynı benim öğrenciliğim gibi onlarda beni örnek alıyor bu derste ve hayata ta tabi ki yansıyor.(K5)”

Katılımcı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının öğrencilere etki edip etmediğini “Tutumlarınızın etkileri gözlemler misiniz? Nasıl ifade edersiniz?” sonda sorusuna verdikleri yanıtlarla açıklanmıştır. Tutumlarının öğrencilere yansıdığını öğrencilerin tıpkı bir ayna gibi kendilerini yansıttığını bazı katılımcı öğretmenler şu şekilde ifade etmişlerdir:

“...Tarihi seviyordum hep, Sosyal Bilgiler dersini seviyorum başarılıydım. Herhalde ondan dolayı bir de geçmişimize ve geleceğimize bunlara merakım var, konuşmayı da seviyorum. Tarihle ilgili konuları biri anlattırsa dinlerim ve tarihle ilgili kitapları da okumayı severim. Böyle olunca benim öğrencilerim Sosyal Bilgiler dersini hep severler tarihi konulara meraklıdırlar. Diğer öğretmen arkadaşlar da diyor senin çocuklar Sosyal Bilgiler dersiyse çok ilgililer devamlı soru sorarlar bana, başka öğretmenlere hep tarihi hikâyeler konular konuşuruz.(K7)”

Şeklinde ifadelerle öğretmenin Sosyal Bilgiler dersine yönelik takındığı olumlu tutumun öğrenciler üzerinde bu derse yönelik olumlu bir bakış açısına neden olduğunu ifade etmiştir.

Diğer bir katılımcı öğretmen olan K15 ise diğer derslerden ziyade Sosyal Bilgiler dersinin günlük hayatta kullanılabilecek birçok beceri ve davranışı ve bunlara K15 kodlu katılımcının önem vermesinden dolayı öğrencilerinin de bu konuları çok önemli gördüğünü, özellikle Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumunun öğrencilere yansıdığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“...Çocukların birçok bilmediği şeyi öğrendikleri için o çok hoşuma gidiyor. Matematik, Türkçe de öyle ama çocukların yaşamda dışarıda yapması gereken davranışları karakteri Sosyal Bilgilerle oturuyor. Bir Matematik dersi bu kadar etkili değil. Çocuklara nazik davranmayı, nezaket kurallarını hayatta kullanabileceği şeyleri daha çok verdiğime inanıyorum. Çünkü bunları bende oldukça önemsiyorum. Bunu da tabii ki Sosyal Bilgiler dersiyse yapıyorum. Türkçede, Matematikte bu kadar olmasa da Sosyal Bilgiler dersindeki birçok kazanımı kendi hayatında yaşamında kullanıyor. Onları benim öğretmen çok hoşuma gidiyor. Benim sınıfımın öğrencileri nezaketi, kibarlığı ve efendiliği ile bilinir. Bunları onlara ben veriyorum onlarda oldukça memnun hatta güzel davranış örnekleri yarışması yapıyorlar. (K15)”

K21, kodlu katılımcı, özellikle tarihi çok sevdiğini bunu da babasının tarih öğretmeni olmasından kaynaklandığını, öğrencilerine güncel olaylardan sıklıkla bahsettiğini, geçmişle ilgili tarihi hikâyelerle ilişkilendirerek anlattığını ifade etmiştir. Bunlarında öğrencilerin bir hayli ilgisini çektiğini öğrencilerin evde ebeveynlerine tarihi hikâyeleri anlattıklarını velilerden öğrendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda öğretmenin derse yönelik olumlu tutumu öğrencilerin derse ve konulara yönelik olumlu tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır.

“...Ben tarihi çok seviyorum. Bunda babamın tarih öğretmeni olmasının muhtemelen büyük etkisi var. Geçmişte yaşayan insanların yaşadıklarını hikâyeleştirip anlatmak öğrencilerin hoşuna gidiyor ve işe yarar bilgiler olduğunu geçmişin benzer şekilde tekrar edebileceğini bizim bu durumda nasıl davranmamız gerektiğini öğrencilere söyleyince onlarda da çok güzel dinleyip çıkarımlarda bulunuyorlar. Bazen öyle ki sınıfta anlattığım tarihi hikâyeleri evde kendi anne ve babalarına anlatıyorlarmış. Veliler söyleyince hem şaşırıyorum hem seviniyorum. (K21)”

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları verilen yanıtlardan yola çıkarak gösteriyor ki, derse yönelik olumlu tutuma sahip olan öğretmenlerin öğrencileri de olumlu tutum sergileyebilmektedirler. Bu durum derse yönelik ilginin, ders içerisinde gösterilen davranışların öğrencilere doğrudan ya da dolaylı yansımada etkilidir.

5.2.3. Dördüncü Alt probleme İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları derse yönelik yeterliklerini nasıl etkiliyor?

Araştırmanın bu problemine ilişkin görüşme formun da yer alan “Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” ile “Sosyal Bilgiler dersini verimli bir şekilde işlediğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuyla cevap aranmıştır. Katılımcı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerini verimli bir şekilde işlediklerini ifade eden öğretmenlerin buna bağlı olarak kendilerini yeterli gördüklerini belirtmeleri bu konunun öğrenilmesinde yararlı olmuştur. Katılımcı öğretmenlerin verdiği yanıtlar incelenmiş olup, probleme ilişkin katılımcılara ait bazı bulgular aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Katılımcılardan K9 ve K14 Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olmadığını ifade etmişler. Derslerini verimli bir şekilde işleyemediklerini, buna bağlı olarak kendilerini yetersiz gördüklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“...Müfredat dışına çıkamıyoruz açıkçası katkıda bulunuyor muyum, bilmiyorum. Ek çalışma yapıyorum kendimce gerekli gördüğüm zaman da onun dışında da daha fazlasını yapamıyorum çok da verimli geçmiyor üzerine koyabildiğim kadar. Bakıyorum dönütlere 35 öğrenciden konuya 20'den fazlası yani yarıdan fazlası cevap veremiyorsa yetersiz olduğumu düşündürüyor. Bu sadece benden kaynaklı diyemem öğrenci, veli vs.(K9)”

K14 ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumunun bulunmamasına rağmen derslerini verimli bir şekilde işleyemediğini kendine yeterli bulmadığını ifade ederken bunlara karşı öğrenci akademik başarısının iyi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

“...Verimliliği tartışılır çok verimli değil çünkü bede keyif almıyorum, elimden geldiğince iyi yapmaya çalıştığımı söylüyorum. Onu şu kadar iyi yaptım bu kadar kötü yaptım diyemem. Sevmemek ayrı bir şey yapmamak ayrı bir şeydir. Yaptığım değerlendirmelere bakıyorum. Bu yaptığım değerlendirmeler sınavlardır, sınavlardan da sınıfımın başarısı gayet iyidir. Bunu söyleyebilirim.(K14)”

K6 ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumunu ifade ederken “zaman zaman olumlu ya da olumsuz olabiliyor” şeklinde söylemde bulunmuştur. Buna karşın Sosyal Bilgiler dersinin verimli bir şekilde işlendiğini ve kendini yeterli bulduğunu şu ifadeleri kullanarak açıklamıştır:

“...Çocukların ilgisini çekebiliyorum, dersle ilgileniyorlar, etkinlikler yapıyorum bunları katılıyorlar. Sonrasında çocukların bir şeyler öğrendiklerini bundan mutlu olduğumu zil çalınca ‘Haydi’ diyorlar, ‘Keşke zil çalmasa’ o zaman dersin verimli geçtiğini düşünüyorum. Ben kendimi yeterli görmüş olsam da bireysel olarak derslerimi araştırıp geliyorum. Hangi etkinlikleri yapabileceğimi ne tarz araç gereçler kullanabileceğimi düşünüyorum, bakıyorum, araştırıyorum. (K9)”

Katılımcılarda K11 ve K19 Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu olarak ifade etmelerine rağmen kendilerini yetersiz bulmaktadırlar. Bunu da derisi verimsiz işlemelerine dayandırmaktadırlar.

K11, Sosyal Bilgiler derine yönelik konuların soyut olmasından kaynaklanan öğrencilerin ve kendisinin devamlı bu konulara benzer soyut konuları tekrarlanmasından dolayı öğrenci ve kendisinin derste çok sıkıldıklarını öğrencilerin “artık zil çalsa” dediklerini ve “haksızda değiller” şeklinde “sessiz bir şekilde kendi içimden bende bazı zamanlar öyle diyorum” ifadeleriyle açıklamıştır.

K19, Sosyal Bilgiler derisini günlük hayatta kullanılabilecek becerileri öğrencilere kazandıramadığını bu taşrada görev yapmasına bağlayarak bu durumdan kaynaklı yetersiz kaldığını “Sosyal Bilgiler dersini pratiğe indiremiyoruz.” şekilde ve “Özellikle taşrada, köyde görev yaptığım için çocuklar toplumsal yaşama biraz daha uzaklar. Daha kısıtlanmışla. Bu yüzden kazanımı tam olarak kazandırabildiğimizi düşünmüyorum kazandıramıyoruz sanırım” şeklinde ifade etmiştir.

5.2.4. Beşinci Alt Problem İlişkin Bulgular

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları nasıldır?

Araştırmanın bu bölümünde görüşme formunda yer alan “Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” soru ile cevap aranmıştır. Olumlu, olumsuz seklinde alınan cevaplar “Olumlu ise neler etkili oldu?”, “Olumsuz ise etkili olan faktörler nelerdir?” nelerdir şeklinde sonda sorularla derinlemesine öğrenilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelenmiş ve aşağıdaki şekliyle tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları

	Olumlu	Olumsuz	Kismen Olumlu
K1	✓		
K2	✓		
K3	✓		
K4	✓		
K5	✓		
K6			●
K7	✓		
K8	✓		
K9		○	
K10	✓		
K11	✓		
K12	✓		
K13	✓		
K14		○	
K15	✓		
K16	✓		
K17	✓		
K18	✓		
K19	✓		
K20	✓		
K21	✓		

Tablo 8 incelendiğinde: 21 katılımcı öğretmenden 2 katılımcı öğretmen Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumsuz tutuma sahip 1 katılımcı öğretmen ise zaman zaman olumlu ve olumsuz tutuma sahip olduğunu görülmektedir.

Olumlu tutuma sahip olan katılımcı öğretmenlere bu tutumların sebeplerinin neler olabileceği sorusu yöneltildiğinde aşağıdaki şu cevaplar verilmiştir:

“...Çünkü biz milli değerlerle yetiştiğimiz için hem bu dersi vermeyi seviyorum hem öğretmeyi seviyorum. Çocuklar da çok istekli oldukları için o yüzden olumlu görüyorum. (K3)”

“...Çocuklara daha önce de dediğim gibi her yere gidip göremez gezemez nerede neler var bilemezler. Mesela denizi görmeyen çocuklarımız var nasıl bir şey olduğunu bilmiyor, hayal edemiyor ama bunu çizerek görsellerle anlattığımda faydalı oluyor, varsın öğrensın.(K4)”

“...Sosyal bilgiler dersi olmazsa olmaz muhakkak öğrencilerinin alması gereken bir ders hayatın içerisinde kişisel temizlikten ahlaki davranıştan saygı ve sevgiye kadar her şey sosyal bilgiler dersi içerisinde öğreniliyor.(K5)”

K7, K8 ve K12 birbirine benzer görüşler de bulunmuş, K7“...Yaşanan sıkıntılara bakınca geçmişteki yaşanan sıkıntılar ile aynı şeyler geçmişte büyüklerimiz de yaşamış bunları. Geçmişimizden haberdar olmak tehlikelere karşı hem bizleri hem çocukları bilinçlendirir ve daha dikkatli bir şekilde hareket etmiş olacağız.” Derken geçmişle gelecek bağlantısına dikkat çekmiştir. K8 ‘de benzer bir ifade ile “...İnsanlar hem geçmişini hem de geleceğini öğrendiği için hayatı öğrendiği için sosyal bilgiler

olumlu tutumum vardır.” K12 ise “...geçmişini öğrenen çocuk geleceğe daha akıllı bakar.” şeklinde ifade etmiştir.

“...Olumlu bakarım. Sosyal Bilgiler dersi olmazsa olmazımız. Her insanın sosyal olarak yetişmesinde Sosyal Bilgiler dersinin önemi var. Bir sayısal dersi gibi değildir. Çocuk sayısal dersleri çok iyi biliyor olabilir ama etrafını çevresi ailesi ile bağ kurması da bilmelidir. Bunu ancak bir Sosyal Bilgiler dersi ile sağlarız. Çocuk tek başına matematik dersinde bir problem çözüyor olabilir ama Sosyal Bilgiler dersini bir konuyu tek başına yapamaz. Mutlaka etrafında çevresinde destek almak zorundadır. Onun için olmazsa olmazımızdır Sosyal Bilgiler. (K10)”

K16 ve K18 benzer ifadelerle Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduklarını belirtmişlerdir. K16, *“Hayatın içerisinde konular olduğu için çocuğa çevreyi etrafını gerçeklerle bizler tanıttığımız için olumlu dur. Var olan bir şeyler anlattığımız için olmayan bir şeyi anlatmadığımız için böyle düşünüyorum.”* Şeklinde K18 ise *“Çocukları hayata hazırlamamız açısından geçmişimizi öğrenmemiz açısından sosyal öğrenciler olmaları açısından Sosyal Bilgilere önem veriyorum diğer derslere göre bir tık daha üzerinde diyebilirim”* ifadelerini belirtmişlerdir.

Katılımcı 21 öğretmenden 18’i Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumların olumlu olduğunu ifade etmişlerdir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bulgulardan elde edilen verilerden yola çıkarak araştırmada cevapları aranan problemler sonuçlar bölümünde ayrı başlıklar altında tartışılmış ve alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan hareketle yapılan tartışmalar birlikte değerlendirilerek öneriler bölümünde öneri olarak sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Araştırmanın problemi; “Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algı, tutum ve davranışlarının öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde etkili midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Problem cümlesine dayalı olarak alt problemler oluşturulmuş ve belirlenen bu problemlere cevap aranmıştır. Böylelikle öğrencilerin tutumlarına sınıf öğretmenlerinin algı, tutum ve davranışlarının nasıl etkili olup olmadığı ortaya konulmuştur. Araştırmada nicel ve nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma yöntem (mixed method) yöntem kullanılarak hem nitel hem de nicel veri toplama araçlarının yardımıyla veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Çok aşamalı karma yöntem deseni kullanılarak elde edilen veriler çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Ulaşılan sonuçlar problem başlıkları altında verilmiştir.

6.1.1. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersini Verimli İşlediklerine İlişkin Yeterlik Düzeylerine Ait Sonuçlar

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemine ilişkin ilkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini verimli işlediklerine ilişkin yeterlik düzeyleri nasıldır ve sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik yeterliklerini tespit etmeye yönelik ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Sınıf öğretmenlerine uygulanan Sosyal Bilgiler dersi öz-yeterlik ölçeği ortalamasının 72 puan olması ve öğretmenlerin yeterlik algı düzeyi puanı 63,5'tir. Bu bağlamda öğretmenlerin algı düzeyi puanı ortalamasının altında bir yeterliğe sahip olduklarını göstermektedir.

Bununla birlikte araştırmanın nitel kısmında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda K11 ve K19 kodlu katılımcılar dışında diğer tüm katılımcılar kendilerini Sosyal Bilgiler dersi açısından yeterli gördüklerini ifade

etmişlerdir. Bu bağlamda 21 katılımcıdan 19'ü, %90,5'i kendilerini yeterli bulurken, 2'si, %9,5'i yeterli bulmadığı tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenleri kendilerine uygulanan öz-yeterlik ölçeği puan ortalamasının altında bir puan almalarına rağmen, katılımcılarla yapılan görüşmelerde kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmeleri; Sosyal Bilgiler dersinin verimli bir şekilde işlenmiş olmasına ve buna da öğrencilerden derse yönelik alınan dönütlerin olumlu olmasına bağladıklarından bu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç Öztürk ve Ünal'ın (1998) 'de "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu" başlıklı çalışmasıyla elde edilen sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersini vermek için yeterli bulduklarını fakat bu yeterliğin göreceli olarak değiştiğini ile benzer doğrultudadır. Sınıf öğretmenleri öz-yeterlik ölçeğinden alınan suçlarla kendilerini yeterli görseler de, Sosyal Bilgiler dersinin verimli işlenip işlenmediğine bağladıkları yeterlikleri görecelik göstermektedir.

6.1.2. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları Üzerinde Etkili Olup Olmadığına İlişkin Sonuçlar

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonuçlarına baktığımızda istatistiksel olarak $p < .05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise 21 katılımcı öğretmenden K6, kodlu katılımcı %4,5'i kısmen olumlu, K9 ve K14 kodlu katılımcılar %10,5'i Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumsuz ifade ederken, 18 katılımcı öğretmen %85'i Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu olarak ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu ve olumsuz ifade eden katılımcılara "Tutumlarınızın etkileri gözlemler misiniz? Nasıl ifade edersiniz?" sonda sorusu (follow-up question) yöneltilerek cevaplar alınmıştır. Bu sonda soruya verilen yanıtlar ile öğrenci tutumu üzerindeki etkisi belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerden bazıları şu ifadelerle öğrencilerin derse yönelik tutumlarına etki ettiklerini belirtmişlerdir:

"Onların heyecanı bana benimki de onlara geçiyor. (K2)", "Çocuklar da derste çok istekli oldukları için bir sonraki derse ipe çekmeleri derse yönelik heyecanlarını artırıyor. (K3)", "Ve görüyorum da aynı benim öğrenciliğim gibi onlarda beni örnek alıyor bu derse ve hayata ta tabi ki yansıyor. (K5)", "Diğer

öğretmen arkadaşlar da diyor senin çocuklar Sosyal Bilgiler dersiyle çok ilgililer devamlı soru sorarlar bana, başka öğretmenlere hep tarihi hikâyeler konular konuşuruz.(K7)”, “Benim sınıfımın öğrencileri nezaketi, kibarlığı ve efendiliği ile bilinir. Bunları onlara ben veriyorum onlarda oldukça memnun hatta güzel davranış örnekleri yarışması yapıyorlar. (K15)”, “Bazen öyle ki sınıfta anlattığım tarihi hikâyeleri evde kendi anne ve babalarına anlatıyorlarmış. Veliler söyleyince hem şaşırıyorum hem seviniyorum. (K21)” şeklinde ki ifadelerle sınıf öğretmenlerini Sosyal Bilgiler derisine yönelik tutumlarının öğrencilerin derse yönelik tutumlarını doğrudan ve dolaylı olarak etki ettiği sonucuna varılmıştır.

Bu sonuç Chido ve Byford (2004), yaptığı çalışmada elde edilen öğretmen tutum ve davranışlarının öğrenci tutumları üzerinde etkili olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Öztürk ve Baysal (1999) ve Sidekli (2010)’un yapmış oldukları çalışmada eğitenin tutum ve davranışları öğrenci tutumları üzerinde doğrudan etkili olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Okon ve Archibong (2014), yaptığı çalışmada derse yönelik pozitif ve negatif tutuma sahip öğretmenlerin öğrencilerini aynı şekilde etkilediği sonucu ile benzerlik göstermektedir. McGoman, Sutton ve Smith (1990), yaptığı çalışmada öğretmenlerin sınıftaki tutumları öğrencileri doğrudan etkiler sonucu ile aynı doğrultudadır. Omolara ve Adebukola (2015), yaptığı bir diğer araştırmada öğretmende derse yönelik var olan tüm özellik ve bakış açısının öğrenci tarafından etkilendiği sonucu ile benzerlik göstermektedir.

6.1.3. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Akademik Başarılarını Nasıl Etkilediğine Yönelik Sonuçlar

İlkokullarda görevli sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı akademik başarılarına nasıl etki ettiğini belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda istatistiksel açıdan pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerini tutumu ile öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, tutum ile başarı aynı düzeyde artma ve azalma göstermekte olduğu tespit edilmiştir.

Tay ve Tay (2006), yaptığı çalışmada tutum ile başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu ile benzer özellik göstermektedir. Yılmaz ve Demir (2014), yaptığı çalışmada öğrencilerin öğretmenlerine karşı tutumları ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiş olup, bu sonuç ile benzerlik göstermektedir. Okon ve Archibong (2014), yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu

tutuma sahip öğretmenlerin öğrencilerinin yüksek performans puanlarına sahip olması sonucu ile benzerlik göstermektedir.

6.1.4. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Derse Yönelik Yeterliklerini Nasıl Etkilediğine Ait Sonuçlar

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları derse yönelik yeterliklerini nasıl etkilediğini ortaya çıkarmak amacıyla Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinden alınan puanlarla öğretmen öz-yeterlik ölçeğinden alınan yeterlik puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonrasında alınan yanıtlardan K11 ve K19 kodlu katılımcının Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu ifade etmelerine rağmen kendilerini derse yönelik yetersiz gördüklerini ifade ederek katılımcıların %9,5'nin tutumlarının yeterliğe etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte katılımcı öğretmenlerden K6, K9 ve K21 kodlu öğretmenler tutumlarının olumsuz olduğunu fakat derse yönelik kendileri yeterli gördüklerini ifade ederek katılımcıların %14'ü tutumların yeterliğe etki etmediği sonucuna varılmıştır.

Buna rağmen, katılımcıların %76'sı 16 öğretmenin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve derse yönelik kendilerini yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özkal (2001), yaptığı çalışmada öz-yeterlik düzeyini artırmanın derse yönelik olumlu tutumları da artıracaklarını ifade ederek benzer sonuca ulaşılmıştır. Özkal (2013), yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik öz-yeterlik düzeyini artırmanın derse yönelik olumlu tutumları da arttıracakları sonucuna ulaşılmış olup benzerlik göstermektedir.

6.1.5. İlkokullarda Görevli Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin tanımlayıcı analiz sonuçlarına baktığımızda “Öğretmen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” puan ortalamasının üzerinde 81,2 puan alan katılımcı öğretmenlerin ortalamasının üzerinde tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel kısmında %14,3 'ü K6, kısmen olumlu tutuma sahip olduğunu K9 ve K14 ise olumsuz tutuma sahip olduğunu belirterek diğer katılımcıların %85,7 'si Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öztürk ve Ünal (1998), yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğretmen tutumlarının “bazen” olumlu olduğu sonucuna ulaşıldığını belirterek araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Zhao ve Hoge (2005), yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmış araştırmanın sonucu ile benzerlik taşımamaktadır. Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004), yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğretmenlerin görüşleri genel olarak olumlu sonucuna ulaşılmış araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir.

6.1.6. İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları Dersteki Başarı Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın altıncı alt problemde beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları dersteki başarıları durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, dönem sonu aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu sonucuna varılmıştır. Hangi gruplar anlamlı farklılığın kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla post-hoc analiz tekniklerinden Scheffe çoklu karşılaştırma analiz sonuçlarına varılmıştır. Bu bağlamda dönem sonu notu 26-50 ve 76-100 ile 51-75 ve 76-100 olan gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dönem sonu notu 26-50 ve 51-75 arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu açıdan öğrencilerin derse yönelik tutumları dersteki başarılarına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, hak, özgürlükler ve demokrasinin niteliklerinin kavratılması ile birlikte aktif vatandaş yetiştirmeyi amaç edinen Sosyal Bilgiler dersi öğretimin ilk basamağı olan ilkokullarda sınıf öğretmenleri tarafından öğrencilerle tanıştırılmaktadır. Böyle bir derste sınıf öğretmenin derse yönelik algı, tutum ve davranışları gelecek nesillerin temeli olan öğrenciler açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

1. Öğretmen öz-yeterliklerini inceleyen araştırmalarda, sadece öğretmen kendi algılarına değil, öğretmenin yeterliklerine ilişkin uzman görüşleri de değerlendirmeye alınabilir.
2. Araştırmamızdaki örneklem ve çalışma grubu daha büyük gruplar üzerinde ve daha uzun süreli araştırmalar yapılabilir.
3. Araştırmamızda sadece beşinci sınıf öğrencilerinin ilkokul sınıf öğretmenlerinin algı, tutum ve davranışlarının etkileri incelenmiş. Daha genişletilerek altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflara yönelik uygulanabilir.
4. Araştırmamızda hem sınıf öğretmenleri hem de beşinci sınıf öğrencilerine yönelik Sosyal Bilgiler tutumları hakkındaki görüşleri alınmıştır. Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya koyan az sayıda çalışma olduğu fark edilmiştir. Bu alanda çalışmalar yapılabilir.
5. Sınıf öğretmenlerine Sosyal Bilgiler öğretimi ve önemi hakkında hizmet içi faaliyetler düzenlenebilir gruplar halinde katılım sağlanabilir.
6. Öğretmen tutumu ile öğrenci tutumu arasındaki karşılıklı etkileşimi farklı dersler boyutunda inceleyen araştırmalar yapılmalıdır.
7. Öğretmen yetiştirme programlarında sınıf öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretimini geliştiren etkinliklere yer verilebilir programda yoğunlaştırılabilir.
8. Sosyal Bilgiler dersinin önemli hedeflerinden biri olan duyuşsal hedefler oldukça önemlidir. Bu hedefin gerçekleşmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin derse yönelik olumlu tutum geliştirmesi önem arz etmektedir. Program yapıcılar ve her düzeydeki eğitim yöneticileri, bunu sağlamak adına önlemler almalıdır.
9. Sınıf öğretmenleri daha nitelikli ve verimli bir eğitim öğretime ulaşmak adına, bilişsel ve duyuşsal giriş davranışları konularında hizmet içi eğitime alınmalıdır. Böylelikle öğrencisine daha yarar sağlayacak öğretmenler Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum düzeylerini arttırabileceklerdir.
10. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olmuşuz tutumunu değiştirebilmek için öğrenciye başarılı olma fırsatı verilmelidir. Öğrencinin eğitim öğretim süreci içerisinde aktif katılımı sağlanarak yapılabilir.
11. Öğretmenler öğrencilerle etkili bir iletişim ortamı sağlamalı, onlara güven verici ve dersin önemine ilişkin güncel örneklerle destekleyici olmalıdır ki; öğrencinin derse olan tutumları konusunda etkili olabilsin.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H., & Çoklar, A. N. (2009). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Proje ve Performans Görevlerini Hazırlarken Yararlandıkları Kaynaklar, İnternet'in Yeri ve Karşılaştıkları Güçlükler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2), 1-16.
- Akengin, H., Sağlam, D., & Dilek, A. (2002). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi ile İlgili Görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 1-12.
- Akpınar, E., & Ergin, Ö. (2005). Yapılandırmacı Kuramda Fen Öğretmeninin Rolü. *İlköğretim Online*, 4 (2), 55-64.
- Aktepe, V., Tahiroğlu, M., & Meydan, A. (2014). Öğrencilere Göre Etkili Bir Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sınıf Öğretmenlerinden Beklentiler. *Researcher: Social Science Studies*, 2 (2), 1-11.
- Aktepe, V., Tahiroğlu, M., & Sargın, S. (2014). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181 (181), 259-272.
- Altıntaş, S.U. (2005). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 1-12.
- Anderson, H. H., & Brewer, J. E. (1946). Studies of teachers' classroom personalities, II. Effects of teachers' dominative and integrative contacts on children's classroom behavior. *International Review of Applied Psychology*, 8, 128.
- Anderson, R. N., Greene, M. L., & Loewen, P. S. (1988). Relationships Among Teachers' And Students' Thinking Skills, Sense of Efficacy, and Student Achievement. *Alberta Journal of Educational Research*.34 (2), 148-165.
- Arslan, A., & Demirel, Ö. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yeni Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi, *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 36 (175), 198-208.
- Ashton, P. T., & Webb, R. B. (1986). Making a Difference: Teachers' Sense of Efficacy and Student Achievement. Longman Publishing Group.

- Aydın, H. (2012). Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Sinop İli Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 19-35.
- Aylar, F., & Aksin, A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik İnanç Düzeyleri Ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Amasya Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 299-313.
- Bada, M. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımına İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Bahçetepe, Ü., & Meşeci Giorgetti, F. (2015). Akademik Başarı ile Okul İklimi Arasındaki İlişki. *Istanbul Journal of Innovation in Education* 1 (3), 83-101.
- Bandura, A (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations Of Thought And Action*. Englewood Cliffs, NJ.
- Başol, G. (2018). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bilgili, A.S. (2016). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bloom, B.S. (1995). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. İstanbul: M.E. Basımevi. (Çeviren D.A. Özçelik).
- Bodner, G. M. (1986). Constructivism: A Theory Of Knowledge. *Journal of Chemical Education*, 63 (10), 873-878.
- Bostan, A.H. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımın Niteliklerine Ve Uygulamalarına İlişkin Görüşleri (Konya İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Chiodo, J. J., & Byford, J. (2004). Do they really dislike social studies? A study of middle school and high school students. *Journal of Social Studies Research*, 28 (1), 16.

- Corbin, S. S. (1996). Gender difference and high school students' attitudes toward and achievement in social studies.
- Creswell, J. W. (2013). Araştırma Deseni (Çev. Ed: Selçuk Beşir Demir). Ankara: *Eğiten Kitap*.
- Creswell, J. W. (2017). Eğitim Araştırmaları (Çev. Ed: Halil Ekşi). İstanbul: EDAM
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2015). Karma Yöntem Araştırmaları (Çev. Ed: Yüksel Dede-Selçuk Beşir Demir) Ankara: *Anı Yayıncılık*.
- Çakır, N. K., Şenler, B., & Taşkın, B. G. (2007). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (4), 637-655.
- Çelebi, C. (2006). *Yapılandırmacılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Erişi ve Tutumlarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, S., Sünbül, A.M., & Köksal, O. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımına göre Düzenlenmiş Mevcut Programa İlişkin Yaklaşımlarının ve Uygulamalarının Eğitim Müfettişlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 281-295.
- Deemer, S. A., & Minke, K. M. (1999). An Investigation of The Factor Structure of The Teacher Efficacy Scale. *The Journal of Educational Research*, 93 (1), 3-10.
- Demir, S. B., & Akengin, H. (2010). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *E-international Journal of Educational Research*, 1 (1), 26-40.
- Demirel, Ö. (2005). Eğitim Sözlüğü, (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dilekmen, M. (2008). Etkili Eğitim İçin Etkili Öğretmenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 213-221.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96

- Erdoğdu, M. Y. (2007). Ana-Baba Tutumları Ve Öğretmen Davranışları İle Öğrencilerin Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 33-46.
- Ergin, A. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli
- Flanders, N. A. (1951). III. Personal-Social Anxiety as a Factor in Experimental Learning Situations. *The Journal of Educational Research*, 45 (2), 100-111.
- Franzoi, S. L. (2003). *Social Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1989). Sosyal Psikoloji. (Çev: A. Dönmez). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Friedman, I. A., & Kass, E. (2002). Teacher Self-Efficacy: A Classroom-Organization Conceptualization. *Teaching and teacher education*, 18 (6), 675-686.
- Gardner, R. C. (1985). *Social Psychology and Second Language Learning. The Role*
- Gibson, S., & Dembo, M. H. (1984). Teacher Efficacy: A Construct Validation. *Journal of Educational Psychology*, 76 (4), 569.
- Gordon, C., Lim, L., McKinnon, D., & Nkala, F. (1998). Learning Approach, Control Orientation and Self-Efficacy of Beginning Teacher Education Students. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education & Development*, 1 (1), 53-63.
- Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 95-134.
- Gurbetoğlu, A. & Tomakin, E. (2011). Sevilen ve Sevilmeyen Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 261-276.
- Henson, R. K., Kogan, L. R., & Vacha-Haase, T. (2001). A Reliability Generalization Study of The Teacher Efficacy Scale and Related Instruments. *Educational and Psychological Measurement*, 61 (3), 404-420.
- Hilgard, E. R., ve Atkinson, R. C. (1975). *Introduction to Psychology*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

- Ilgaz, S. (2018). An Examination of Fifth Grade Students' Attitudes towards Social Studies Course in Terms of Severable Variables. *Journal of Education and Learning*, 7 (4), 154-162.
- Kaplan, A., & İpek, A.S., (2002). Matematik Öğretmenliği Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27 (125), 69-73.
- Karasakaloğlu, N., & Saracaloğlu, A. S. (2009). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe Derslerine Yönelik Tutumları, Akademik Benlik Tasarımları İle Başarıları Arasındaki İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 343-362.
- Kayalı, H. (2003). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18 (18),79-92.
- Kazazoğlu, S. (2011). Anadili ve Yabancı Dil Derslerine Yönelik Tutumun Akademik Başarıya Etkisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Keating, D. P., & Stanley, J. C. (1972). Extreme measures for the exceptionally gifted in mathematics and science. *Educational Researcher*, 1 (9), 3-7.
- Kinzie, M. B., & Delcourt, M. A. (1991). Computer Technologies in Teacher Education: The Measurement of Attitudes and Self-Efficacy. *Journal Of Research And Development in Education*, 27 (1), 35-41.
- Koul, R. (1999). An Analysis of The Reliability and Validity Of Personal Internet Teaching Efficacy Beliefs Scale. *Electronic Journal of Science Education*, 4 (1), 458.
- Kurtdede Fidan, N., & Duman, T. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımın Gerektirdiği Niteliklere Sahip Olma Düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 39 (174), 143-159.
- Kutluca Canbulat, A.N., & Yüce, S. (2017). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Çocuğu Merkeze Almak ve İlgilenmek. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 136-161.
- Küçükahmet, L. (2009). Öğretim İlke ve Yöntemleri, (23. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Lett, J. (1977). "Assessing Attitudinal Outcomes", (Ed. Philips, J. İçinde), The Language Connection: From Classroom to The World, Skokie, III.,267-302.
- McGowan, T. M., Sutton, A. M., & Smith, P. G. (1990). Instructional elements influencing elementary student attitudes toward social studies. *Theory & Research in Social Education*, 18 (1), 37-52.
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mentiş Taş, A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 28-51.
- Midgley, C., Feldlaufer, H., & Eccles, J. S. (1989). Change in Teacher Efficacy and Student Self-And Task-Related Beliefs in Mathematics During The Transition To Junior High School. *Journal of Educational Psychology*, 81 (2), 247.
- Milner, H. R., & Woolfolk Hoy, A. (2002). Respect, Social Support, and Teacher Efficacy: A Case Study. *In Annual Meeting of The American Educational Research Association*, 65 (26).
- OECD (2004). Education at a glance: OECD Indicators - 2004 Edition Summary in Turkish of *Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold.
- Okon, C., & Archibong, U. (2014). Teachers' Attitudes to Social Studies and Students' Academic Performance in Junior Secondary Three-Certificate Examination. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities Vol, 3, 3*.
- Omolara, S. R., & Adebukola, O. R. (2015). Teachers' Attitudes: A Great Influence on Teaching and Learning of Social Studies. *JL Pol'y & Globalization*, 42, 131.
- Özkal, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Olumlu Tutumların Özyeterlik İnançlarına Göre Yordanması. *Mersin Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 399-408.
- Özkal, N., Güngör, A., & Çetingöz, D. (2004). Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 40 (40), 600-615.
- Öztürk, C., & Baysal, N. (1999). İlköğretim 4-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (6), 11-20.

- Öztürk, C., & Ünal, S. (1998). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (6), 1-9.
- Pajares, F. (1996). Self-Efficacy Beliefs in Academic Settings. *Review of Educational Research*, 66 (4), 543-578.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (3. baskıdan çeviri). Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, M., & Mirasyedioğlu, Ş. (2003). Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları ve Başarıları Arasındaki İlişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (14), 157-166.
- Ross, J. A. (1992). Teacher Efficacy and The Effects of Coaching on Student Achievement. *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'education*, 17 (1), 51-65.
- Savage, T. V., & Armstrong, D. G. (1996). Effective Teaching in Elementary Social Studies. Columbus, OH: Merrill.
- Schug, M. C. (1984). Why Kids Don't Like Social Studies. *Social Education*, 48 (5), 382-87.
- Shaw, M. L. ve Wright, J. (1967). Scales for the Measurement of Attitudes, MacGraw Hill, Toronto.
- Sidekli, S. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin 2004 Programı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23, 1-23.
- Sidekli, S. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin 2004 Programı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23, 1-23.
- Somech, A., & Drach Zahavy, A. (2000). Understanding Extra-Role Behavior İn Schools: The Relationships Between Job Satisfaction, Sense Of Efficacy, and Teachers' Extra-Role Behavior. *Teaching and Teacher Education*, 16 (5-6), 649-659.

- Stein, M. K., & Wang, M. C. (1988). Teacher Development and School Improvement: The Process of Teacher Change. *Teaching and teacher education*, 4 (2), 171-187.
- Şen, A. I., & Özgün-Koca, S. A. (2005). Orta Öğretim Öğrencilerinin Matematik ve Fen Derslerine Yönelik Olan Olumlu Tutumları ve Nedenleri. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (18).
- Şişman, M. (2009). Öğretmen Yeterlilikleri: Modern Bir Söylem ve Retorik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 63-82.
- Tay, B., & Öcal, A. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tay, B., & Tay, B. A. (2006). Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 73-84.
- Tepe, D. (1999). Öğrencilerin Fen Derslerine Karşı Tutumları ile Başarıları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. *Fen Bilimleri Enstitüsü*.
- Triandis, H. C. (1971). Attitudes and Attitude Change, New York: Wiley.
- Tschannen Moran, M., Hoy, A. W., & Hoy, W. K. (1998). Teacher Efficacy: Its Meaning and Measure. *Review of Educational Research*, 68 (2), 202-248.
- Ulu Kalın, Ö., & Topkaya, Y. (2017). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (37). 14-22.
- Uzun, N., & Sağlam, N. (2006). Orta öğretim öğrencileri için çevresel tutum ölçeği geliştirme ve geçerliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (30), 240-250.
- VanFossen, P. J. (2005). "Reading and math take so much of the time...": An Overview of Social Studies Instruction in Elementary Classrooms in Indiana¹. *Theory & Research in Social Education*, 33 (3), 376-403.
- Warren, L. L., & Payne, B. D. (1997). Impact Of Middle Grades' Organization on Teacher Efficacy and Environmental Perceptions. *The Journal of Educational Research*, 90 (5), 301-308.
- Woolfolk, A. E., & Hoy, W. K. (1990). Prospective Teachers' Sense of Efficacy and Beliefs About Control. *Journal of Educational Psychology*, 82 (1), 81-89.

- Wragg, E. C. (2002). Primary teaching skills. Routledge.
- Yılmaz, K., & Şeker, M. (2011) İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3 (11), 34-50.
- Yılmaz, K., & Şeker, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 34-50.
- Yılmazer, A., & Demir, S. B. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Ve Sosyal Bilgiler Öğretmenine Karşı Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (2), 1705-1718.
- Yurdakal, İ. H., & Susar Kırmızı, F. (2019). Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *Elementary Education Online*, 18 (2), 714-733.
- Zayimoğlu Öztürk, F., & Demir, S.B. (2018). Neden Sosyal Bilgiler Eğitimi?, İlkokul ve Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Zhao, Y., & Hoge, J. D. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. *The social studies*, 96 (5), 216-221.
- Zimmerman, B. J. (1995). Self-Efficacy and Educational Development. *Self-Efficacy in Changing Societies*, 1, 202-231.

EKLER

Ek 1: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (Öğrenci)

ÖĞRENCİLERE YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli Öğrenci,

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeyinizi belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak bir görüş ve yargı bildiren aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Bu görüşlere ne ölçüde katıldığınızı veya katılmadığınızı sağ tarafta bulunan sütunda yanıt olarak verilen beş görüşten birini işaretleyerek (ilgili yere X işaretini yazarak) belirtiniz. Seçenekler “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” şeklinde verilmiştir. Lütfen duygu ve düşüncelerinizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz, kendinize en uygun seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya gösterdiğiniz katkı için teşekkürlerimi sunarım.

Ersen TOPRAK

Cumhuriyet Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Okulunuz:

Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

Yaşınızı lütfen yazınız:

Ailenizin geliri nedir? İşaretleyiniz.

() 1000 tl altında () 1001-3000tl arasında () 3001-5000tl arasında

() 5001-7000tl arasında () 7001-9000tl arasında ()9001tl üzerinde

Annelerinizin öğrenim durumu lütfen yazınız:

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite

Babanızın öğrenim durumu lütfen yazınız:

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite

Sosyal Bilgiler dersi 1. dönem sonu notunuz lütfen yazınız:

4. sınıf öğretmeninizin adı soyadı lütfen yazınız:

Ek 1'in Devamı

Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1-Sosyal Bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.					
2-Sosyal Bilgiler dersinden nefret ediyorum.*					
3-Sosyal Bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.*					
4-Mecbur olmasam Sosyal Bilgiler dersine girmem.*					
5-Keşke her ders Sosyal Bilgiler olsa...					
6-Bence Sosyal Bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.*					
7-Ah Ah keşke Sosyal Bilgiler olmasa...*					
8-Sosyal Bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.					
9-Sosyal Bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.					
10-Sosyal Bilgiler dersini ipe çekiyorum.					
11-Sosyal Bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.					
12-Mümkün olsa boş derslerimde Sosyal Bilgiler dersine girmek isterim.					
13-Tarihi hikâyeleri dinlemek bana zevk verir.					
14-Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili kitapları okurum.					
15-Sosyal Bilgiler öğretmenimiz beni Sosyal Bilgiler dersinden soğuttu.*					
16-Sosyal Bilgiler öğretmeni yüzünden Sosyal Bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.*					
17-Sosyal Bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.*					
18-Sosyal Bilgiler dersinde asla başarılı olamam.*					
19-Sosyal Bilgiler öğretmenim bana Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi.					
20- Sosyal Bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.*					
21-Hata yapmaktan korktuğum için Sosyal Bilgiler dersinde konuşmam.*					
22-Sosyal Bilgiler dersinde asla iyi bir not alamam.*					
23-Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.*					
24-Sosyal Bilgiler dersi zaman kaybıdır.*					
25-Sosyal Bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.*					
* Olumsuz Tutum Cümleleri ifade etmektedir					

Ek 2: Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği (Öğretmen)

ÖĞRETMENLERE YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli Öğretmenim,

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum düzeyinizi belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olarak bir görüş ve yargı bildiren aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Bu görüşlere ne ölçüde katıldığınızı veya katılmadığınızı sağ tarafta bulunan sütunda yanıt olarak verilen beş görüşten birini işaretleyerek (ilgili yere X işaretini yazarak) belirtiniz. Seçenekler “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” şeklinde verilmiştir. Lütfen duygu ve düşüncelerinizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz, kendinize en uygun seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya gösterdiğiniz katkı için teşekkürlerimi sunarım.

Ersen TOPRAK
Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Cinsiyetiniz: () Kız () Erkek

Yaşınızı lütfen yazınız:

Mesleki deneyiminiz kaç yıl lütfen işaretleyiniz:

() 3-8 yıl () 9-14yıl () 15-20yıl () 21-26yıl () 27-32yıl

Öğrenim durumunuzu lütfen yazınız:

() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora

Okulunuzun bulunduğu yerleşim yeri lütfen işaretleyiniz:

() Şehir Merkezi () Köy

Mezun olduğunuz fakülte lütfen yazınız:

Lise mezuniyet alanınız lütfen işaretleyiniz:

() Sayısal () Sözel () Eşit Ağırlıklı

Ek 2'nin Devamı

Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1-Sosyal Bilgiler dersini işlerken zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.					
2-Sosyal Bilgiler dersini anlatmaktan nefret ediyorum.*					
3-Sosyal Bilgiler dersi yerine başka bir dersi işlemeyi tercih ederim.*					
4-Mecbur olmasam Sosyal Bilgiler dersini şlemeyi hiç istemem*					
5-Sosyal Bilgiler dersini diğer derslerden daha önemsiz görüyorum*.					
6-Sosyal Bilgiler dersine ayrılan ders süresinin artırılması gerektiğini düşünüyorum.					
7-Sosyal Bilgiler dersini zorunlu olduğum için işliyorum*.					
8-Sosyal Bilgiler konularını işlemek bana eğlenceli geliyor.					
9-Sosyal Bilgiler dersi konularını öğretmekten zevk alıyorum.					
10-Sosyal Bilgilerle ilgili konuları anlatmak beni mutlu ediyor.					
11-Sosyal Bilgiler dersi gereksiz bir derstir*.					
12-Sosyal Bilgiler dersi sevdiğim dersler arasındadır.					
13-Sosyal Bigiler dersinde işlediklerimin anlamsız olduğunu düşünüyorum*.					
14-Sosyal Bilgiler dersinin konuları ilgimi çekiyor.					
15-Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersini ilglendiren kitapları, dergileri okumak bana zevk verir.					
16- Sosyal Bilgiler dersini işlerken sıkılıyorum.*					
17-Sosyal Bilgiler dersi anlatmayı sevdiğim dersler arasındadır.					
18-İmkanım olsa Sosyal Bilgiler dersini daha fazla işlerim.					
19-Sosyal Bilgiler dersini işlemek bana zaman kaybı gibi geliyor.*					
20-Sosyal Bilgiler dersini anlatırken zaman geçmek bilmiyor*.					
* Olumsuz Tutum Cümleleri ifade etmektedir					

Ek 3: Görüşme Formu (Öğretmen)

GÖRÜŞME FORMU

Tarih: Görüşme Başlama/Bitiş Saati:

Katılımcı Kodu:

Değerli Öğretmenim,

Sosyal Bilgiler eğitimi anabilim dalında yüksek lisans tezimi tamamlamak için bir araştırma yürütüyoruz. Bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımınızla sizinle bir görüşme yapmak istiyorum.

- Bu görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacak ve başka hiçbir yerde kullanılmayacaktır.
- Araştırmanın raporunda isminiz veya kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi yer almayacaktır.
- Görüşmemizin yaklaşık olarak 30-40 dakika süreceğini tahmin ediyorum.
- Sizce bir sakıncası yoksa görüşmeyi ses kayıt cihazıyla kaydetmek istiyorum.
- Başlamadan önce belirtmek istediğiniz bir husus var mı?

Demografik Sorular:

Mesleki deneyiminiz?:

Eğitim Durumunuz/Mezuniyet? :Lisans() Yüksek Lisans() Doktora()

Yaşınız?:

Okulunuz/Köy/Merkez/İlçe? :

Görüşme Soruları:

1. Sosyal Bilgiler dersini anlatmaktan zevk alırsınız mı?

- Sosyal Bilgiler dersini anlatmaktan neden zevk alırsınız, sizin için ne etkili oldu?
- Sosyal Bilgiler dersini anlatmaktan neden zevk almıyorsunuz, sizin için ne etkili oldu?

2. Sosyal Bilgiler dersini programdaki ders saati kadar işliyor musunuz?

- Evet, ise zorunlu olduğunuzdan dolayı mı? Ya da hangi faktörler etkili oldu?
- Hayır, ise neden işlemiyorsunuz? Ne etkili oldu?

3. Sosyal Bilgiler dersinde anlattığınız konular değerli görüyor musunuz?

- Sizce değerli kılan nedir? Örnekler verir misiniz?
- Sizce değersiz kılan nedir? Örnekler verir misiniz?

4. Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? Olumlu? Olumsuz?

- Olumlu ise neler etkili oldu?
- Olumsuz ise etkili olan faktörler nelerdir?

5. Sosyal Bilgiler dersinin müfredata olmasını gerekli buluyor musunuz?

- Evet, ise nedeni nedir?
- Hayır, ise nedeni nedir?

6. Size göre Sosyal Bilgiler eğitimi gerekli midir?

- Evet, ise öneminden bahsedebilir misiniz?
- Hayır, ise neden gerekli değildir?

7. Sosyal Bilgiler dersini anlatırken kendinizi nasıl hissedersiniz?

- Mutlu mu? Zevk alarak mı? İstekli mi? İsteksiz mi?
- Bu duygunun oluşmasında ne etkili oluyor örnekler verir misiniz?

8. Sosyal Bilgiler dersini verimli bir şekilde işlediğinizi düşünüyor musunuz?

- Evet, ise neden? Örnekler verebilir misiniz?
- Hayır, ise neden böyle düşünüyorsunuz?

Ek 4: Öz-Yeterlik Ölçeği (Öğretmen)

ÖĞRETMEN ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ					
MADDELER	Çok İyi Düzeyde	İyi Düzeyde	Orta Düzeyde	Zayıf Düzeyde	Yetersiz Düzeyde
1.Sosyal Bilgiler dersi konularına ilişkin bilgilerimle meslektaşlarımın güvenini kazanabilirim					
2.Sosyal Bilgiler dersini işlerken geçmişle bugün bağıni somutlaştırarak anlatabilirim					
3.Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler tarafından soru sorulduğunda bütün soruları yanıtlayabilirim					
4.Sosyal Bilgiler öğretimi için sürekli olarak daha iyi öğretim yolları bulabilirim					
5.Sosyal bilgiler dersi konularını öğretirken, öğrenmede güçlük yaşayan öğrencilere nasıl yardımcı olacağımı biliyorum					
6.Öğrenci seviyesine göre derste kazandırılması gereken kazanımları işleyebilirim					
7.Sosyal Bilgiler dersinin konularıyla gerçek yaşam arasında ilişki kurarak konuyu anlatabilirim					
8.Sosyal bilgiler dersini işlerken yakın çevre ve toplumu ilgilendiren konularda güncel örnekler sunabilirim					
9.Sosyal Bilgiler dersinde özel olarak kullanılan materyaller hakkında bilgi sahibiyim					
10.Sosyal Bilgiler öğretim programı hakkında dersi etkili bir şekilde işleyebilecek kadar bilgi sahibiyim					
11.Sosyal Bilgiler dersini öğretmede kendime yeteri kadar güveniyorum					
12.Sosyal bilgiler öğretiminde etkili olacak kadar sosyal bilgiler kavramlarını biliyorum					
13. Sosyal Bilgiler dersini işlerken öğrencilere yeni ürünler tasarlayabilmesi için onlara rehberlik edebilme yeterliğine sahibim					
14.Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersi konularını öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirmelerini sağlayabilirim.					
15.Sosyal bilgiler dersini anlatırken öğrenciler, “o an için cevabından emin olmadığım sorular sorduklarında ne yaparım” endişesi taşıyorum					
16.Öğrencilerin sosyal bilgiler konularına karşı ilgilerini uyandırmak için neler yapabileceğimi biliyorum					
17.Sosyal bilgiler dersi konularını öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun biçimde sunabilirim					
18.Sosyal Bilgiler dersini işlerken kroki, plan, harita ve grafikleri açık anlaşılır şekilde çizebilirim					

Ek 5: Araştırma İzni

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297-604.01.01-E.19954320
Konu : Araştırma İzni (Ersen TOPRAK)

22.10.2018

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Ersen TOPRAK'a ait 17/10/2018 tarihli dilekçe.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı 2017/25 no'lu genelgesi.
c) Valilik Makamının 30/08/2018 tarihli ve 92255297-605.99-E.15131201 sayılı onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Ersen TOPRAK "İlköğretim 4. Sınıftan 5. Sınıfa Geçen Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersini Sevmelerinde 4. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Görüşleri ve Bakış Açıları" konulu çalışması kapsamında, İlimiz merkezinde bulunan İlkokullar ve Ortaokullarda anket ve araştırma çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) dilekçe ekindeki anket çalışması; Valilik Makamının ilgi (c) onayı ile oluşturulan araştırma değerlendirme komisyonu tarafından incelenmiş olup çalışmanın, eğitim öğretimin aksatılmaması ve katılımcıların izni olmadan resim, video ve ses kayıtlarının alınmaması kaydıyla, İlimiz merkezinde bulunan İlkokullar ve Ortaokullarda uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Onaylarınıza arz ederim.

Mehmet BAŞÇIL
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
22.10.2018

Dursun YILDIRIM
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü V.

Adres: Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı Merkez/ SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr/>
e-posta: butce58@meb.gov.tr

Bilgi için: C.B.DUMAN
Tel: 0 (346) 280 58 81
Faks: 0 (346) 280 59 48

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7467-18aa-38f9-a95b-cf40 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı	Ersen TOPRAK
Doğum Yeri ve Tarihi	Sivas-1984
Medeni Hali	Evli
İletişim Adresi	Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas
E-posta Adresi	ersen.toprak@hotmail.com

Eğitim ve Akademik Durumu

Lise	Sivas Kongre Lisesi, 1999-2001
Lisans	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2004-2008
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi 2016-2019
Ünvan	Öğretmen

İş Tecrübesi

Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Öğretmeni 2011- ...

Yayımlar

Toprak, E., & Demir, S. B. (2017). İlkokul 4. Sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinde Yaşanan Sorunların Sınıf Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2160-2179.